

2017

Rynek pracy w Małopolsce

2016

**Opracowanie powstało w Wojewódzkim Urzędzie Pracy
w Krakowie**

Zespół redakcyjny raportu:

Mirosław Furmanek (red.), Agnieszka Brożkowska, Emilia Galas,
Agnieszka Słobodzian

Nadzór merytoryczny:

Alina Paluchowska
Wicedyrektor Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Copyright by Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie

ISBN: 978-83-65367-55-6

Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie

pl. Na Stawach 1

30-107 Kraków

Tel. 12 428 78 70

Faks 12 422 97 85

kancelaria@wup-krakow.pl

www.wup-krakow.pl

Kraków 2017

Wnioski

Zmiany demograficzne nie pozostają bez wpływu na rynek pracy. Procesy związane ze starzeniem się społeczeństwa wpływają niekorzystnie na strukturę ekonomicznych grup wiekowych. Rośnie obciążenie pracującej części społeczeństwa ze względu na rosnącą liczbę osób będących w wieku poprodukcyjnym, a w przyszłości przewiduje się dalsze nasilenie tego procesu.

Sposobem na złagodzenie tego problemu może być zwiększenie aktywności zawodowej takich grup jak: osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami, rodzice posiadający małe dzieci. Wymaga to wdrożenia działań ograniczających dezaktywizację zawodową spowodowaną względami zdrowotnymi, potrzebą sprawowania opieki nad osobami zależnymi (małymi dziećmi, osobami w podeszłym wieku) lub przechodzeniem na emeryturę.

Rok 2016 to kolejny rok poprawiającej się sytuacji na rynku pracy. Z jednej strony spadał poziom bezrobocia, a z drugiej rosła liczba trafiających do urzędów ofert pracy¹. W stosunku do 2015 roku zmniejszyła się zarówno liczba wyrejestrowań z urzędów pracy, jak i liczebność osób rejestrujących się jako bezrobotne.

Spadek liczby młodych bezrobotnych, szybszy niż spadek ogólnej liczby bezrobotnych, świadczy o tym, że najszybciej reagują oni na pozytywne zmiany na rynku pracy. Odwrotną zależność obserwuje

¹ W 2016 do PUP zgłoszono 103 735 ofert, o 20 308 (24 %) więcej niż w 2014 i 35 280 więcej niż w 2014 r.

się wśród osób po 50 roku życia i wśród osób z niepełnosprawnościami².

Zwiększyła się z kolei liczba osób, które znalazły zatrudnienie dzięki pomocy uzyskanej w powiatowych urzędach pracy. W 2016 roku urzędy dysponowały zarówno większą pulą środków na działania aktywizacyjne, jak i większą liczbą ofert pracy. Był to kolejny rok, kiedy urzędy mogły korzystać z szerszego i bardziej różnorodnego katalogu form wsparcia, w tym także z możliwości zlecania działań aktywizacyjnych wobec najtrudniejszych do aktywizacji grup bezrobotnych.

Obserwacje z drugiej edycji zlecania działań aktywizacyjnych potwierdzają, że część bezrobotnych nie jest zainteresowana aktywizacją zawodową. Znaczna grupa osób rejestruje się w urzędach pracy z innych powodów niż chęć podjęcia pracy (uzyskanie uprawnień do świadczenia przedemerytalnego, zdobycie zaświadczenia o zarejestrowaniu koniecznego do uzyskania świadczeń pomocy społecznej, uzyskanie ubezpieczenia zdrowotnego).

² Udział osób 30- zmalał na koniec 2016 r. do 31% (z 33,2% pod koniec 2015 r.), a w wieku 50+ wzrósł do 25,8% z (24,8% pod koniec 2015 r.).

Zmiany struktury demograficznej

Zwiększenie liczby ludności w województwie małopolskim do 3 382 260 pod koniec 2016 roku, oznacza wzrost o 0,29% w skali roku³. Małopolskie jest jednym z czterech województw, w którym przybywa mieszkańców, choć tempo wzrostu jest mniejsze niż w ubiegłych latach. Wg prognoz Małopolan będzie przybywać do roku 2025, po czym nastąpi dynamiczny spadek liczby mieszkańców województwa. Jeśli prognozy się sprawdza do roku 2050 ubędzie 3% Małopolan. Skala depopulacji będzie mniejsza niż w całym kraju - w tym samym czasie liczba ludności Polski zmniejszy się o prawie 12%. Przyczyni się do tego ujemny przyrost naturalny, niekorzystne zmiany w strukturze ludności według wieku oraz zmniejszanie się liczby kobiet w wieku rozrodczym.

Wzrost liczby ludności w 2016 r. jest wypadkową dodatniego przyrostu naturalnego, który wyniósł 5,6 tys. osób i dodatniego salda migracji stałej równego 3,7 tys.

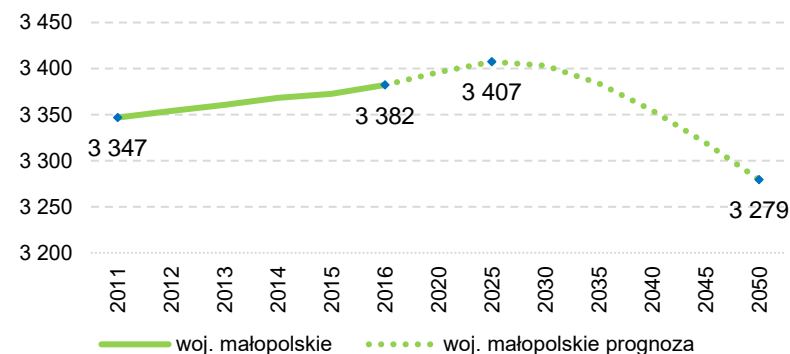
Zmniejszyła się liczba⁴ mieszkańców podregionu tarnowskiego i oświęcimskiego. Największy przyrost rzeczywisty ludności miał miejsce w podregionie krakowskim (+0,55%) i nowosądeckim (+0,32%).

Spadek liczby ludności nastąpił w rolniczych powiatach na północy – miechowskim (-0,47%), proszowickim (-0,4%) i dąbrowskim (-0,16%) oraz w powiatach przemysłowych w zachodniej części województwa – olkuskim (-0,44%), chrzanowskim (-0,3%) i oświęcimskim (-0,1%). Ubyło także mieszkańców Tarnowa (największy spadek w skali województwa: -0,66%), Krakowa (-0,11%) oraz powiatu gorlickiego (-

³ Wzrost o 9 642 osoby w stosunku do 2015 r. Skala wzrostu jest większa niż między rokiem 2014 a 2015, kiedy liczba mieszkańców województwa zwiększyła się o 4 283 osoby (0,13% w skali roku).

0,04%). Pozostałe powiaty cechowała dodatnia stopa przyrostu rzeczywistego, najwyższa, podobnie jak rok wcześniej, odnotowana została w powiecie wielickim: +1,2%.

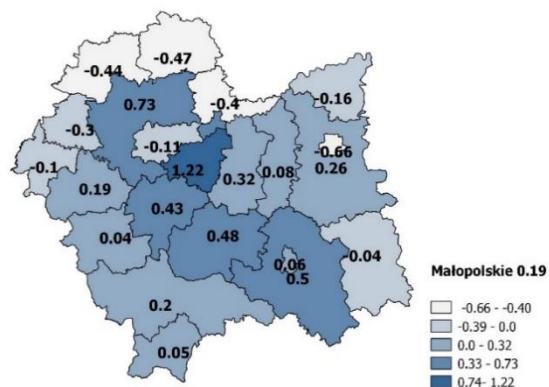
Prognoza liczby ludności woj. małopolskiego do 2050 r. (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL oraz GUS

⁴ Dane dotyczące podregionów i powiatów odnoszą się do roku 2015.

Przyrost rzeczywisty (stopa przyrostu ludności) w powiatach województwa małopolskiego w 2015 roku

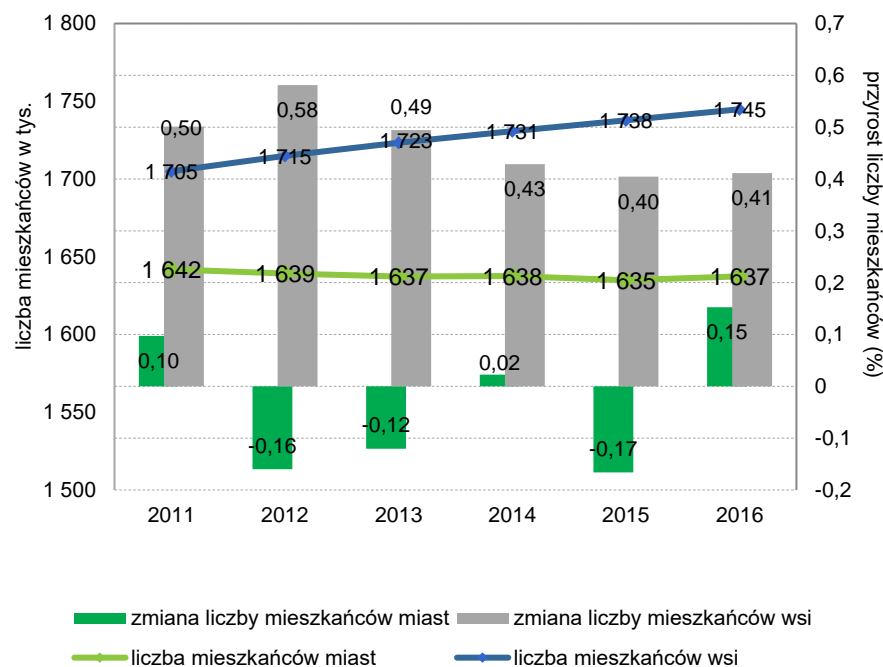
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na sytuację demograficzną, poza przyrostem naturalnym, wpływ ma także migracja (wewnętrzna i zagraniczna). W 2015 roku napływ ludności do województwa był wyższy niż odpływ, przy czym ujemne saldo migracji zagranicznych zostało z nawiązką zniwelowane przez dodatnie saldo migracji wewnętrznych. W połowie powiatów województwa współczynnik natężenia salda migracji jest dodatni. Natężenie migracji (saldo migracji stałej na 1000 mieszkańców) w województwie wynosiło 0,9. Największą wartość cechuje powiaty leżące wokół Krakowa: wielicki 10,9, krakowski 6,5, proszowicki 1,1. Na drugim biegunie znajdują się powiaty wyludniające się – Tarnów z ujemnym natężeniem salda migracji -5,3 i powiat olkuski -2,5.

Nieco mniej niż połowa Małopolan mieszka w miastach. Współczynnik urbanizacji (48,4%) jest jednym z najniższych w kraju, mniejszy udział ludności miejskiej cechuje tylko województwa:

podkarpackie, świętokrzyskie i lubelskie. Liczba Małopolan mieszkających w miastach utrzymuje się na w miarę stałym poziomie i po niewielkim spadku w roku 2015 w 2016 zanotowano nieznaczny wzrost. Rośnie natomiast liczba osób mieszkających na wsi, choć od roku 2013 obserwuje się mniejsze tempo tego wzrostu.

Mieszkańcy miast i wsi w województwie małopolskim w latach 2011-2016

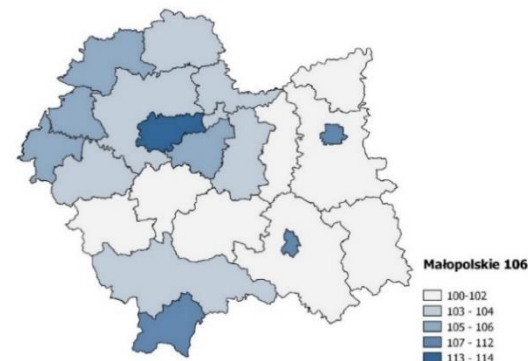
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

W połowie 2016 roku w województwie mieszkało 1 737 736 kobiet i 1 638 593 mężczyzn. Oznacza to, że na każdych 100 mężczyzn przypadało 106 kobiet.

Współczynnik feminizacji jest znacznie wyższy w małopolskich miastach (111), niż na wsi (101). Największa przewaga kobiet nad mężczyznami występuje w Krakowie (114 kobiet na 100 mężczyzn), Tarnowie (112) i Nowym Sączu (109).

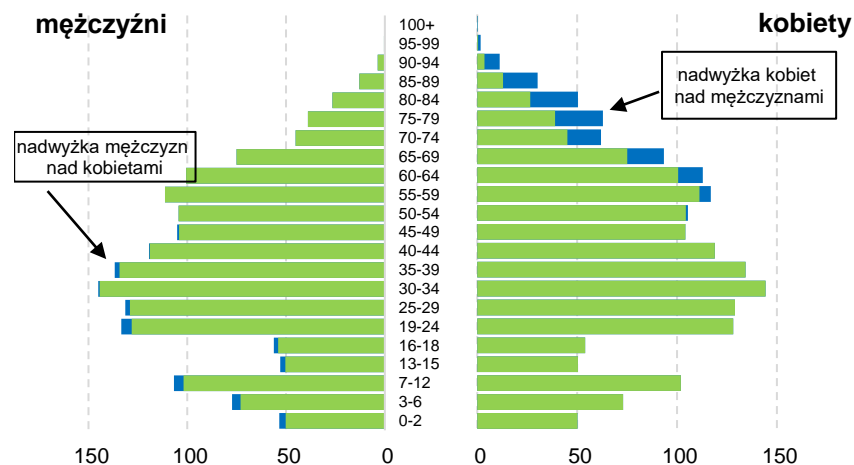
Kobiety przeważają liczebnie nad mężczyznami w starszych grupach wiekowych - w każdym roczniku, powyżej 55 roku życia, liczba kobiet jest większa niż liczba mężczyzn.

Współczynnik feminizacji w powiatach województwa małopolskiego (w połowie 2016 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

Ludność Małopolski wg płci i wieku w 2015 r. (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Starzenie się społeczeństwa

Spółeczeństwo woj. małopolskiego starzeje się, na co wpływają m.in. wydłużanie życia i spadek współczynnika dzietności. Wskaźniki opisujące strukturę wiekową – mediana wieku, wskaźnik starości⁵, współczynnik starości demograficznej⁶ – osiągają coraz wyższe wartości. W roku 2015 mediana wieku dla województwa wynosiła 38,8 lat, i była niższa od krajowej o ponad 1 rok. Najmłodszymi powiatami województwa są limanowski, nowosądecki (mediana poniżej 35), najstarszymi chrzanowski, olkuski, miechowski i miasto Tarnów (powyżej 41 lat).

Współczynnik starości demograficznej w Małopolsce w 2015 wynosił 15%. Największy udział osób starszych (65+) występuje w powiatach miechowskim (18,5%), Tarnowie (18,4%) i Krakowie (18,1%). Najmniejszy w nowosądeckim (12%).

Małopolskie zaliczane jest do województw młodych demograficznie⁷, ale procesy związane m.in. ze starzeniem się społeczeństwa, powodują niekorzystne zmiany w strukturze ekonomicznych grup wiekowych. Obserwuje się spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym (o 0,4% w skali roku) i produkcyjnym (o 0,5%), przy jednoczesnym zwiększaniu się liczby osób, które osiągnęły wiek poprodukcyjny (wzrost o 2,7%)⁸. O ile w poszczególnych powiatach odsetek osób w wieku produkcyjnym jest podobny, to zauważalne

⁵ Relacja liczba osób w wieku 65 i więcej do liczby osób poniżej 19 lat.

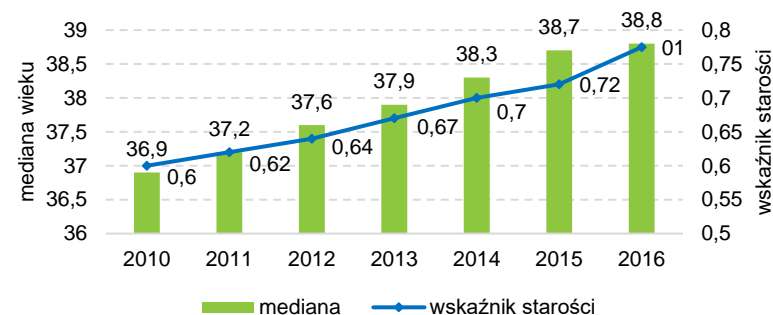
⁶ Udział w społeczeństwie osób w wieku 65 i więcej.

⁷ Zgodnie z klasyfikacją Osanna, małopolskie (obok woj. pomorskiego) jest województwem młodym demograficznie II typu - udział dzieci i młodzieży jest większy od przeciętnego w kraju, udział ludności w wieku 18-64, mniejszy od przeciętnego, osób w wieku ponad 65 lat również mniejszy od przeciętnego w kraju.

Wskaźniki opisujące strukturę ludności w woj. małopolskim są niższe niż w całym kraju - mediana wieku dla Polski to 40 lat (2015 r.), wskaźnik starości 0,9, współczynnik starości demograficznej 16,1% (połowa 2016 r., w 2015 wynosił 15,8%).

jest duże terytorialne zróżnicowanie udziału osób w wieku przed- i poprodukcyjnym.

Wskaźniki opisujące proces starzenia społeczeństwa województwa małopolskiego

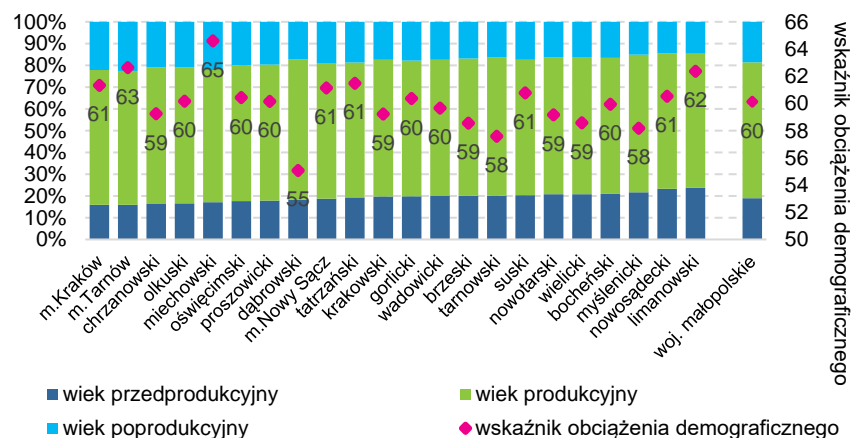

Źródło: Ludność, ruch naturalny i migracje w woj. małopolskim w 2014 roku, Informacje i Opracowania Statystyczne, Główny Urząd Statystyczny, Kraków 2015

⁸ Na koniec 2015 roku, 638,6 tys. mieszkańców województwa (19%) było w wieku przedprodukcyjnym, 2 106,1 tys. (62,4%) w wieku produkcyjnym, a 628 tys. w wieku poprodukcyjnym (18,6%). Udział osób w wieku produkcyjnym mobilnym w populacji ogółem wynosił 40,3%, a w wieku produkcyjnym niemobilnym 22,2%, mniej niż w roku 2014 odpowiednio o 0,2 i 0,1 pkt. proc.

Wiek przedprodukcyjny obejmuje: kobiety i mężczyzn poniżej 18 lat, wiek produkcyjny: kobiety w wieku od 18 do 59 lat, mężczyzn w wieku od 18 do 64 lat (w tym wiek mobilny 18-44 lata), wiek poprodukcyjny: kobiety w wieku 60 lat i więcej, mężczyzn w wieku 65 lat i więcej.

Struktura ludności powiatów województwa małopolskiego według ekonomicznych grup wieku (stan na 31 XII 2015)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

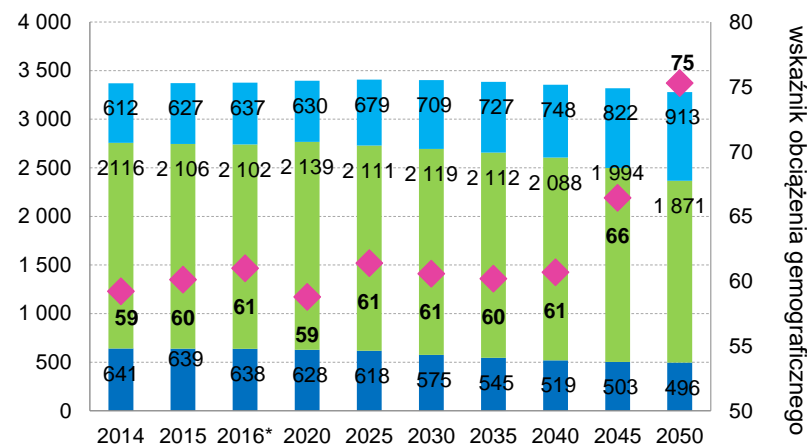
Obciążenie pracującej części społeczeństwa osobami będącymi w wieku przed- i poprodukcyjnym pokazuje wskaźnik obciążenia demograficznego⁹. Stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym przypadających na każde 100 osób w wieku produkcyjnym określa wskaźnik obciążenia demograficznego. Przy średniej dla województwa równej 59, wartość wskaźnika w poszczególnych powiatach waha się od 55 w powiecie dąbrowskim do 64 w powiecie miechowskim.

Według prognoz GUS obciążenie osób w wieku produkcyjnym przez osoby będące w wieku przed- i poprodukcyjnym w województwie małopolskim będzie się utrzymywać na podobnym poziomie do około

⁹ Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadających na każde 100 osób w wieku produkcyjnym.

roku 2040. Po tym okresie nastąpi gwałtowny wzrost wartości wskaźnika obciążenia demograficznego. Przyczyną tego skoku będą zmiany w strukturze wiekowej ludności, w wyniku których znaczna liczba Małopolan osiągnie wiek poprodukcyjny.

Wskaźnik¹⁰ obciążenia demograficznego w województwie małopolskim na tle liczby ludności według ekonomicznych grup wieku – prognoza do roku 2050 (w tys.)

* dane na 31 czerwca 2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

¹⁰ Wartość wskaźnika i liczba ludności dla roku 2016 -stan na koniec czerwca.

Sytuacja osób pozostających bez pracy

Od ponad dwóch lat w Małopolsce bezrobocie rejestrowane wykazuje tendencję spadkową. Na koniec 2016 r. w rejestrach małopolskich urzędów pracy było zarejestrowanych 96 531 bezrobotnych, co jest najniższą wartością na koniec roku od 1999 r. W ciągu roku liczba bezrobotnych zmniejszyła się o ponad 23 tys. osób, co oznacza spadek bezrobocia o prawie jedną piątą.

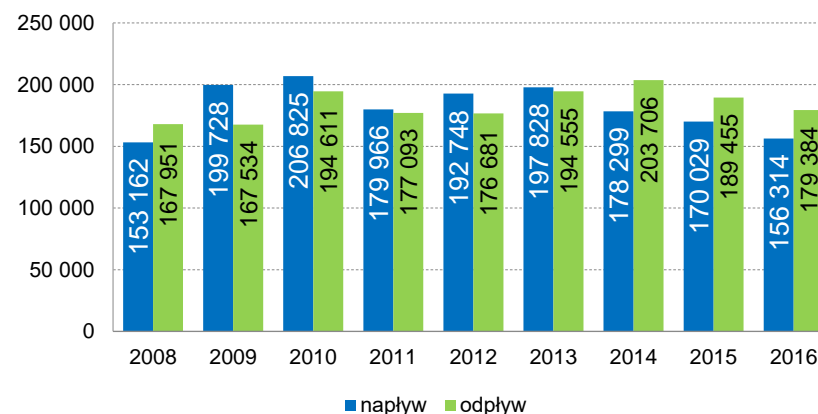
Podobnie jak w dwóch poprzednich latach relacja pomiędzy liczebnością osób rejestrujących się, jako osoby bezrobotne, a opuszczających rejestry powiatowych urzędów pracy była korzystna. Liczba wyrejestrowań w ciągu całego 2016 roku była o 15% wyższa (23 070 osób) niż liczba bezrobotnych zarejestrowanych. W porównaniu z trzema poprzednimi latami zmniejszyła się co prawda liczba osób wyrejestrowanych, ale jednocześnie utrzymywał się silny spadek napływu nowych bezrobotnych.

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w woj. małopolskim 2007-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPIPS-01 powiatowych urzędów pracy

Bezrobotni zarejestrowani i wyrejestrowani małopolskich z powiatowych urzędów pracy w latach 2008-2016

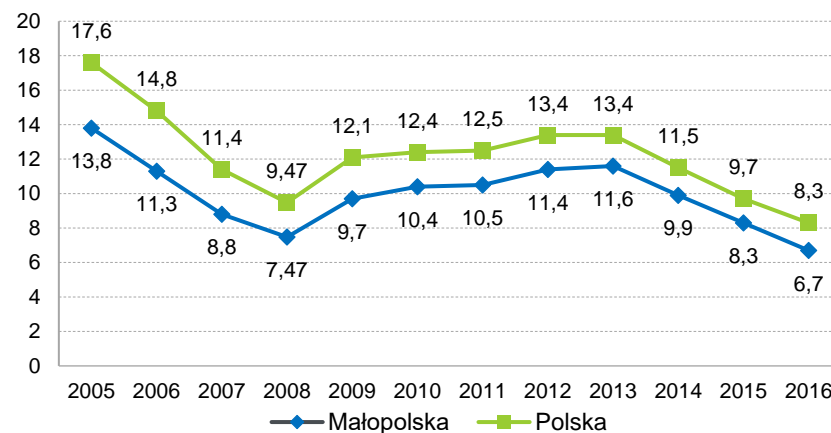

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPIPS-01 powiatowych urzędów pracy

Bezrobocie w całym kraju spada do poziomu dotąd nienotowanego. Małopolska wyróżnia się na tle pozostałych województw niskim poziomem bezrobocia, niższym o 1,7 pkt. proc. od poziomu ogólnopolskiego. Na koniec 2016 roku stopa bezrobocia wyniosła 6,7%. Niższa stopa bezrobocia występowała tylko w województwach wielkopolskim i śląskim.

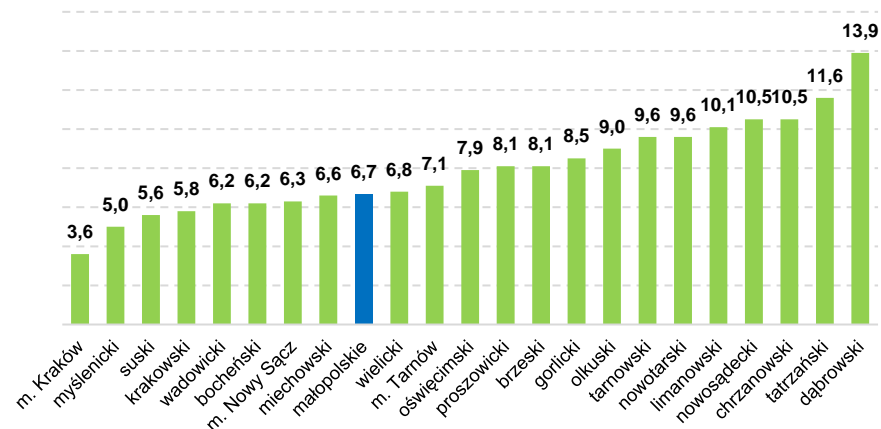
Poziom bezrobocia na poszczególnych obszarach województwa jest jednak zróżnicowany. Różnica w wysokości stopy bezrobocia w powiatach jest prawie czterokrotnie: od 3,6% w Krakowie do 13,9% w powiecie dąbrowskim. Na koniec 2016 r. w ośmiu powiatach wartość stopy była niższa od wojewódzkiej, a w trzynastu - od ogólnopolskiej. Najniższy poziom bezrobocia notuje się w Krakowie, powiatach myślenickim, suskim i bocheńskim. Najwyższy w powiatach: dąbrowskim, tatrzańskim, i chrzanowskim.

Stopa bezrobocia rejestrowanego (w %) w Polsce i w woj. małopolskim, stan na koniec roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Stopa bezrobocia rejestrowanego, stan na koniec 2016 r. (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Populacja bezrobotnych jest wewnątrznie bardzo zróżnicowana. Obejmuje osoby o różnym wieku, stażu pracy i doświadczeniu zawodowym, różnym poziomie wykształcenia i kwalifikacji, a także różnym czasie pozostawania bez pracy. Różne są przyczyny pozostawania bez pracy i przyczyny jej utraty. W grupie bezrobotnych znajdują się osoby zarejestrowane po raz pierwszy oraz takie, które z usług urzędów korzystają po raz kolejny.

Część osób bezrobotnych w szukaniu swojego miejsca na rynku pracy napotyka na dodatkowe bariery związane m.in. z niepełnosprawnością, trudnościami w godzeniu ról zawodowych i rodzinnych, z koniecznością sprawowania opieki nad osobą zależną czy z nałogami.

Bierność zawodowa

Zgodnie z danymi Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) na koniec 2016 roku liczba osób biernych zawodowo¹¹ w Małopolsce wynosiła 1,14 mln. W stosunku do końca 2015 roku grupa ta zwiększyła się o 42 tys. osób (3,8%). W tym samym okresie zwiększyła się również liczba aktywnych zawodowo Małopolan – o 121 tys. osób (8.7%).

Przyczyny bierności zawodowej¹²:

- emerytura – 579 tys. osób (51% nieposzukujących pracy)
- nauka i uzupełnianie kwalifikacji – 225 tys. osób (20%)
- bierność z powodu choroby lub niepełnosprawności – 158 tys. (14%)
- inne powody osobiste lub rodzinne – 67 tys. osób (16%)
- zniechęcenie bezskutecznym poszukiwaniem pracy – 17 tys. osób (1,5%)

Bierność ma związek z:

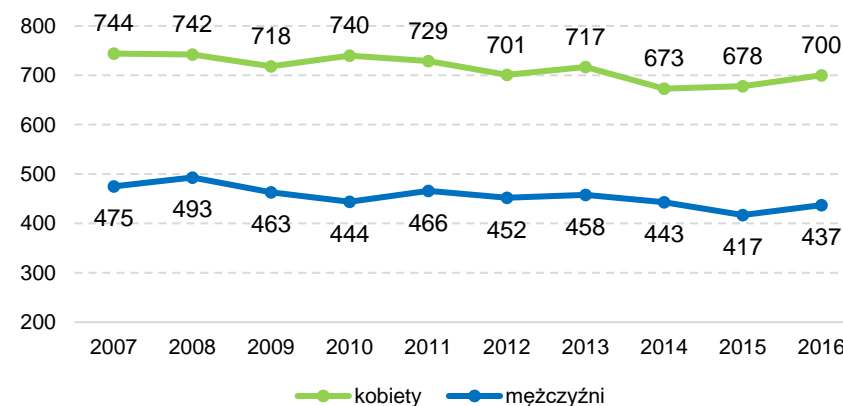
- wiekiem - większość biernych zawodowo to osoby w wieku 55 lat i więcej, które nabyły uprawnienia emerytalne lub zbliżające się do wieku emerytalnego. Około 1/4 to osoby w wieku 15-29 lat, często uczące się.

¹¹ Populację biernych zawodowo tworzą:

- osoby niewykazujące chęci do zatrudnienia pomimo zdolności do podjęcia pracy;
- osoby w wieku emerytalnym lub takie, które są w wieku produkcyjnym, ale uzyskały uprawnienia rentowe i nie zamierzają powrócić na rynek pracy;
- osoby niezdolne do pracy;

- wykształceniem: największy odsetek biernych zawodowo stanowiły osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym – 36%, najmniejszy – osoby z wykształceniem wyższym – zaledwie 10%
- płcią- problem bierności zawodowej dotyka częściej kobiety niż mężczyzn, Na koniec 2016 roku kobiety stanowiły 62% ogółu populacji biernych zawodowo.

Zmiana liczby ludności biernej zawodowo w Małopolsce w latach 2007-2016 (dane za IV kwartał, w tys. osób)

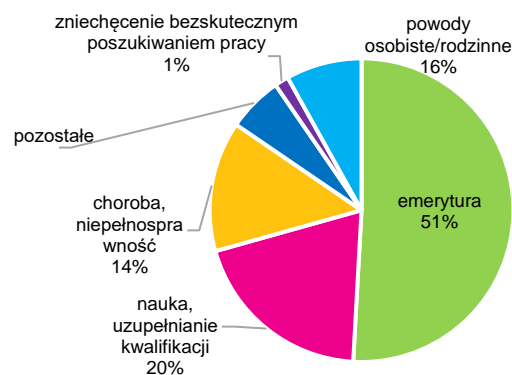

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności w województwie małopolskim w IV kwartale 2016 r., Opracowanie sygnałne, marzec 2017

- młodzież która nie weszła jeszcze na rynek pracy, lub czasowo się z niego wycofała z powodu kontynuowania edukacji;
- osoby czasowo wyłączone z rynku pracy z powodu konieczności opieki nad osobami zależnymi.

¹² Dane o przyczynach bierności wg BAEL w IV kwartale 2017, Opracowanie sygnałne Urzędu Statystycznego w Krakowie, marzec 2017.

Przyczyny bierności zawodowej, IV kwartał 2016 r.

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności w województwie małopolskim w IV kwartale 2016 r., Opracowanie sygnalne, marzec 2017

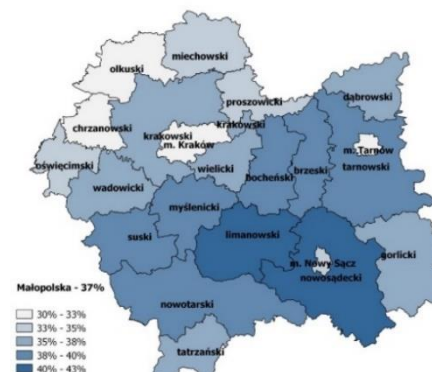
Osoby młode na rynku pracy

Małopolskie należy do województw o największym udziale osób młodych, poniżej 30 roku życia, na rynku pracy w skali kraju. Do kategorii tej zalicza się 37% Małopolan. Wg prognoz liczba dzieci, młodzieży i osób młodych będzie spadać – do roku 2035 populacja osób do 30 roku życia zmniejszy się o 200 tys. Najwyższym udziałem osób w tej grupie wiekowej charakteryzują się powiaty: limanowski (43%), nowosądecki (43%), myślenicki (40%), bocheński (39%) oraz tarnowski (39%). Najniższe odsetki odnotowano w Tarnowie (31%), Krakowie (31%), powiatach chrzanowskim (31%) i olkuskim (32%).

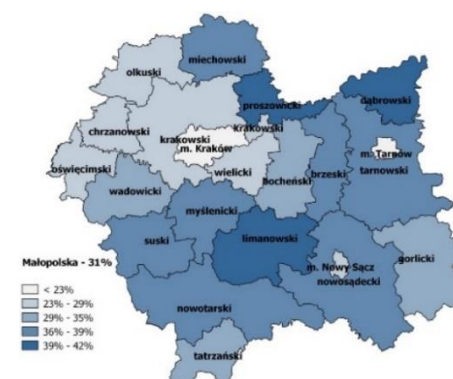
Małopolskę cechuje wysoki udział osób młodych w populacji bezrobotnych. Na koniec 2016 roku w rejestrach powiatowych urzędów pracy było 29,9 tys. osób w wieku do 30 roku życia, tj. 31% osób wszystkich bezrobotnych w województwie. Najwyższy udział

osób bezrobotnych do 30 roku życia odnotowano w powiatach: proszowickim (41,9%), dąbrowskim (40,8%) oraz limanowskim (40,6%). Najniższym udziałem osób młodych wśród zarejestrowanych bezrobotnych charakteryzowały się największe miasta województwa - Kraków (20%) oraz Tarnów (22,5%).

Udział osób do 30 roku życia w ludności ogółem

Udział osób bezrobotnych do 30 r.ż. w ogóle bezrobotnych w powiatach woj. małopolskiego w grudniu 2016 r.

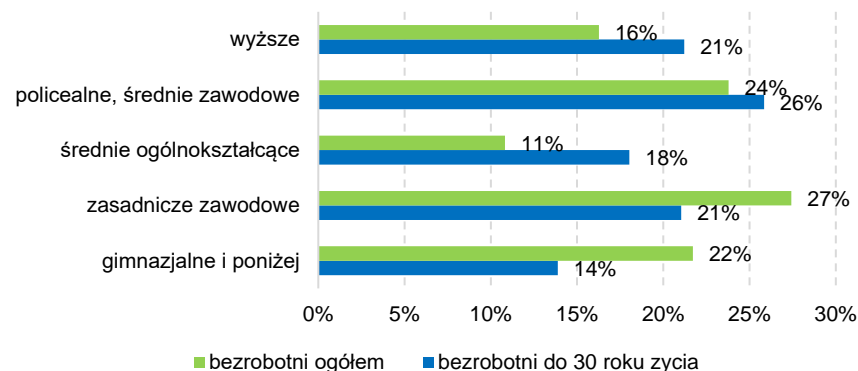

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z powiatowych urzędów pracy (MPIPS-01)

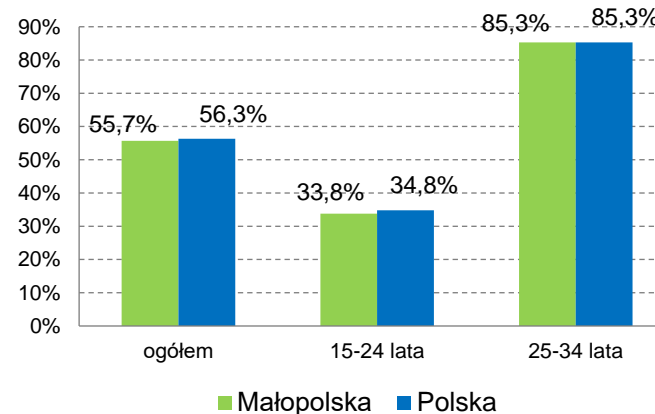
Odsetek osób, które mają wykształcenie co najmniej średnie wśród bezrobotnych w tej grupie wiekowej (65%) jest wyższy niż wśród bezrobotnych ogółem (51%). Z racji wieku prawie 1/3 nie ma żadnego doświadczenia zawodowego, doświadczenie kolejnych 32 % jest krótsze niż rok. Ponad 40 % przebywa w rejestrach mniej niż trzy miesiące, a 38 % z tej grupy ma status osoby długotrwale bezrobotnej.

Wg BAEL w III kw. 2016 r. współczynnik aktywności zawodowej Małopolan w grupie wiekowej 15-24 lata wyniósł 33,8% (aktywnych zawodowo było 122 tys. osób z tej grupy wiekowej). Są to w dużej mierze osoby uczące się lub studiujące. W III kw. 2016 r. biernych zawodowo było 239 tys. młodych Małopolan w wieku 15-24 lata i stanowili oni około 1/5 wszystkich biernych zawodowo w województwie. Wysoki poziom bierności zawodowej w tej grupie to rezultat przedłużenia momentu wejścia na rynek pracy z uwagi na kontynuowanie przez nich edukacji. Po 24 roku życia, priorytetem staje się praca zawodowa. W grupie wiekowej 25-34 lata 85,3% (422 tys.) pracowało bądź poszukiwało pracy. Sytuacja w Małopolsce nie odbiega znacząco od sytuacji ogólnopolskiej¹³.

Wykształcenie osób bezrobotnych do 30 r.ż

Współczynnik aktywności zawodowej w Małopolsce i w Polsce w III kw. 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS/BDL

¹³ Aktywność ekonomiczna ludności w województwie małopolskim w III kw. 2016 r, Opracowanie sygnałne – Nr 17, Urząd Statystyczny w Krakowie.

Młodzież nieaktywna

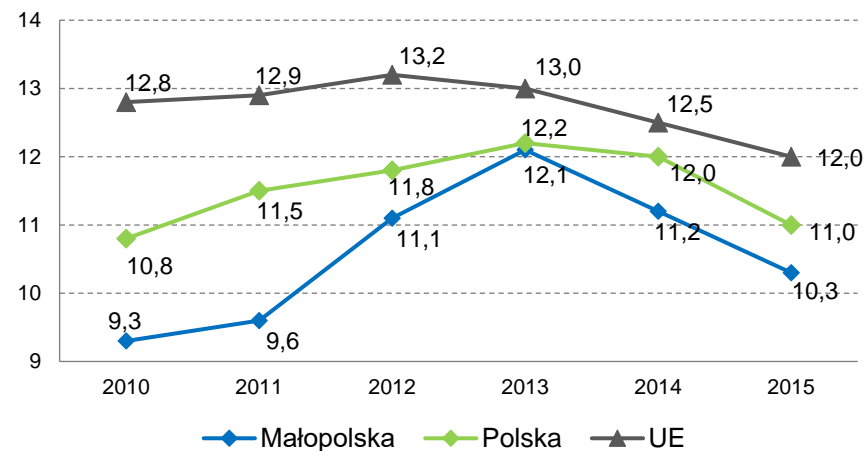
W Europie i w Polsce obserwujemy wysoki udział osób młodych, którzy nie wykazują aktywności zawodowej (NEET): Zgodnie z definicją Eurostatu, do kategorii NEET zaliczane są osoby spełniające jednocześnie dwa warunki:

- nie są zatrudnione (czyli są bezrobotne bądź bierne zawodowo)
- w ciągu 4 tygodni poprzedzających badanie nie brały udziału w kursach, szkoleniach ani nie kontynuowały edukacji formalnej.

Grupę NEET tworzą osoby nie podejmujące zatrudnienia z własnej woli oraz nieaktywne ze względu na niepełnosprawność, chorobę czy konieczność opieki nad osobą zależną.

W Małopolsce, z uwagi na ponadprzeciętny odsetek uczącej się młodzieży, sytuacja jest lepsza zarówno w stosunku do ogólnopolskiej, jak i unijnej. Sytuacja osób młodych w regionie od 2013 r. ulega stopniowej poprawie. Odsetek osób młodych z grupy NEET spadł z 12,1% w 2013 r. do 10,3% w 2015 r.

Odsetek osób nie kształcących się i nie pracujących (NEET) wśród grupy wiekowej 15-24 lata – Małopolska na tle Polski i Unii Europejskiej (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu

Absolwenci szkół zawodowych na małopolskim rynku pracy

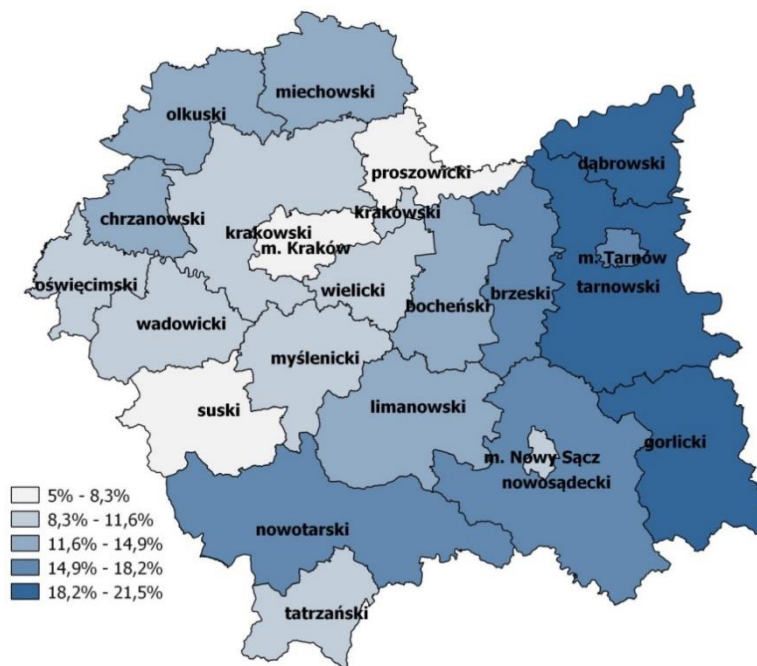
Wyniki badania losów absolwentów szkół zawodowych¹⁴ pokazują, że NEETsami zostaje około 12%¹⁵ absolwentów tych szkół, z których 2/3 to osoby zarejestrowane w urzędach pracy jako bezrobotne. Udział NEETs zmniejszył się w latach 2012-2015 o 7 pkt. proc., głównie dzięki poprawie sytuacji wśród absolwentów szkół zasadniczych zawodowych absolwentów i techników.

Najkorzystniejsza sytuacja w 2015 r. utrzymywała się wśród absolwentów w powiatach proszowickim (tylko 5% stanowili NEETs), suskim (7%), wielickim (7%) oraz Krakowie (7%). Powiaty o najgorszej sytuacji absolwentów to gorlicki (21%), dąbrowski (21%), tarnowski (21%) oraz nowosądecki (18%) i nowotarski (17%).

Na przestrzenne zróżnicowanie udziału osób nieaktywnych wśród absolwentów szkół zawodowych wpływa m.in. bliskość wielkich ośrodków miejskich (Krakowa oraz miast Śląska), które stanowią centra zatrudnienia i edukacji, a ich bliskość geograficzna może bezpośrednio decydować o dostępności pracy i nauki dla młodzieży.

¹⁴ Węgrzyn M., Badanie losów absolwentów szkół zawodowych 2015 – podsumowanie głównych wyników, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Polityki Regionalnej UMWM, Kraków 2016.

Udział osób zaliczanych do grupy NEET wśród absolwentów małopolskich szkół zawodowych kończących naukę w 2014 r.

Źródło: Węgrzyn M., *Badanie losów absolwentów szkół zawodowych 2015 – podsumowanie głównych wyników*, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Polityki Regionalnej UMWM, Kraków 2016

¹⁵ Odsetek NEETsów wśród absolwentów szkół zawodowych (12%) jest wyższy niż wśród Małopolan w wieku 15-24 lata (10,3%), ponieważ absolwenci szkół zawodowych, jeśli nie pracują, to – jeśli nie podejmują zatrudnienia, rzadziej niż np. absolwenci szkół ogólnokształcących, kontynuują naukę.

Kobiety na rynku pracy

Udział kobiet w populacji bezrobotnych jest związany z sytuacją w gospodarce i na rynku pracy. Kiedy sytuacja na rynku pracy ulega pogorszeniu do rejestrów bezrobotnych trafia więcej mężczyzn i w efekcie odsetek kobiet spada. Ponieważ w 2016 r. poprawiała się koniunktura gospodarcza, rósł również udział kobiet wśród bezrobotnych mieszkańców województwa.

W porównaniu z ostatnim kwartałem 2015 r. o 1,4 pkt. proc. wzrósł współczynnik aktywności zawodowej mieszkanek Małopolski – z 47,8% do 49,2%, a wskaźnik zatrudnienia zwiększył się z 44,5% do 47,1%.

Kobiety są lepiej wykształcone niż mężczyźni i mogłyby łatwiej zdobyć pracę, jednak istnieje szereg barier powodujących, że to kobiety znajdują się w gorszej sytuacji na rynku pracy – między innymi, konieczność sprawowania opieki nad osobami zależnymi, czy obawy pracodawców przed macierzyństwem pracownic¹⁶.

¹⁶ W IV kwartale 2016 stopa bezrobocia kobiet (wg BDL) w woj. małopolskim była mniejsza niż mężczyzn. W ubiegłych latach sytuacja była odwrotna. W skali kraju stopa bezrobocia kobiet jest wyższa niż mężczyzn.

kobiety

współczynnik aktywności zawodowej: 49,2%

wskaźnik zatrudnienia: 47,1%

stopa bezrobocia BAEL: 4,4%

udział w populacji osób bezrobotnych: 54%

mężczyźni

współczynnik aktywności zawodowej: 65,8%

wskaźnik zatrudnienia: 62,3%

stopa bezrobocia BAEL: 5,4%

udział w populacji osób bezrobotnych: 46%

Źródło: Dane za IV kwartał 2016 roku, Bank Danych Lokalnych, udział w populacji bezrobotnych stan na koniec 2016 r.

Bezrobocie znacznie częściej dotyczy młodych kobiet niż mężczyzn. W grupie wiekowej 25-34, a więc obejmującej czas rodzenia i wychowania dzieci, znajduje się co trzecia bezrobotna Małopolanka.

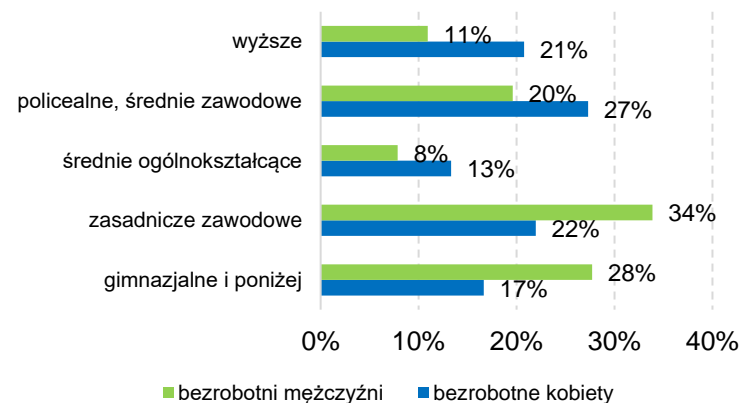
Bezrobotne mieszkanki Małopolski są lepiej wykształcone niż Małopolanie. Ponad 60% kobiet i niecałe 40 % mężczyzn ma wykształcenie co najmniej średnie.

Kobiety również dłużej niż mężczyźni pozostają w rejestrach osób bezrobotnych. Bez pracy przez okres dłuższy niż 2 lata pozostaje co

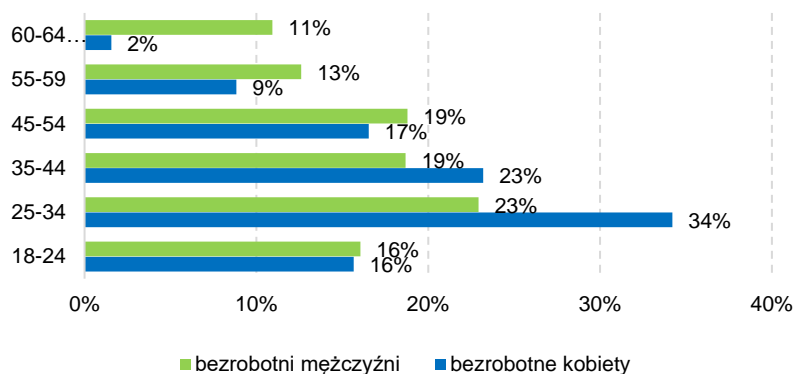
czwarta kobieta i co piąty mężczyzna mieszkający w woj. małopolskim.

Większość bezrobotnych zarejestrowanych w małopolskich powiatowych urzędach pracy stanowią kobiety (54 %). Ale udział kobiet jest zróżnicowany terytorialnie – w Tarnowie i powiecie tarnowskim oraz w powiatach gorlickim i nowosądeckim, przekracza 60%. Mniej niż połowę zarejestrowanych bezrobotnych kobiety stanowią w powiatach tatrzańskim, proszowickim i nowotarskim.

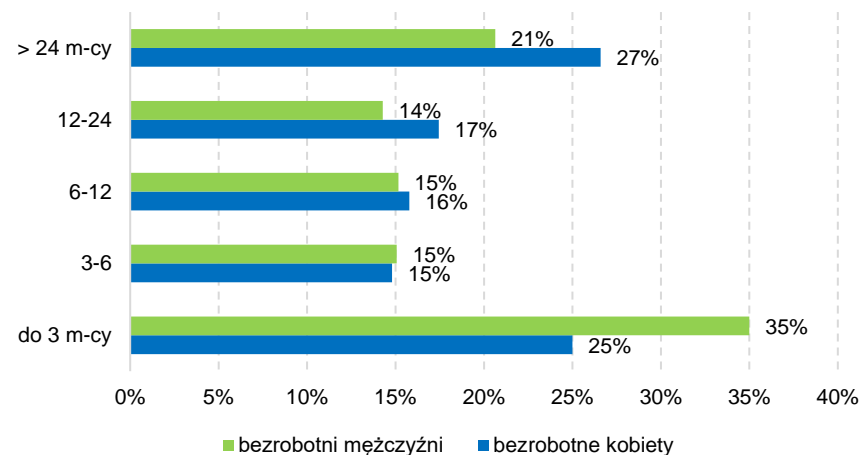
Wykształcenie bezrobotnych kobiet i mężczyzn

Wiek bezrobotnych kobiet i mężczyzn

Czas pozostawania bez pracy bezrobotnych kobiet i mężczyzn

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-01 z powiatowych urzędów pracy

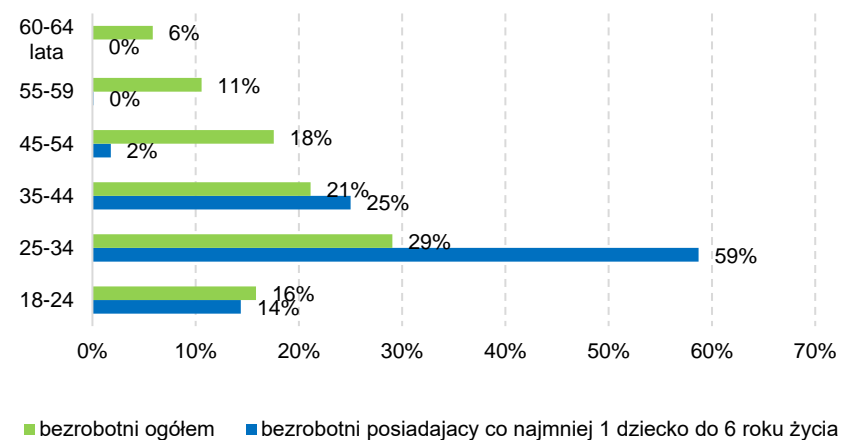
Bezrobocie wśród rodziców dzieci do 6. r. ż.

Na koniec 2016 roku w Małopolsce w powiatowych urzędach pracy zarejestrowanych było 16 561 osób bezrobotnych, które znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy z uwagi na posiadanie dziecka do 6 r. ż. Zdecydowana większość, 85%, to kobiety (14 072 osób). Wskazuje to na skalę trudności w powrocie na rynek pracy kobiet, które miały przerwę w życiu zawodowym w związku z urodzeniem i wychowaniem dziecka lub też trudności z wejściem na rynek pracy po urodzeniu dziecka. Zjawisko to ma marginalne znaczenie w przypadku mężczyzn. Najmniejszy udział bezrobotnych z tej grupy występuje w Krakowie i powiecie proszowickim (11%). Ponad dwukrotnie większy udział charakteryzuje powiaty: myślenicki (24%), bocheński, nowosądecki, i dąbrowski (po 23%).

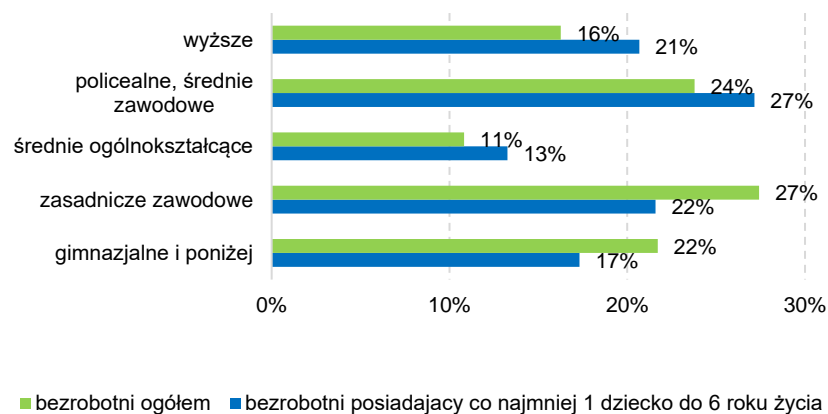
Udział tej grupy bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych bezrobotnych w Małopolsce, wyniósł w 2016 roku 17,2% i w ciągu roku wzrósł o 2,1 pkt. proc. Osoby bezrobotne wychowujące małe dzieci były stosunkowo młode. Niemal 60% osób z tej grupy było w wieku pomiędzy 25-34 lata.

Poziom wykształcenia tych osób był przeciętnie wyższy niż całej zbiorowości bezrobotnych. Co najmniej średnie wykształcenie miało 61% bezrobotnych z tej grupy (wśród wszystkich bezrobotnych 51%). Ponad połowa (56%) to osoby długotrwale bezrobotne. Co trzecia (33%) legitymuje się doświadczeniem zawodowym dłuższym niż 1 rok, a krótszym niż 5 lat, kolejne 20% ma staż krótszy niż rok (w ogóle bezrobotnych jest to odpowiednio 23% i 18%).

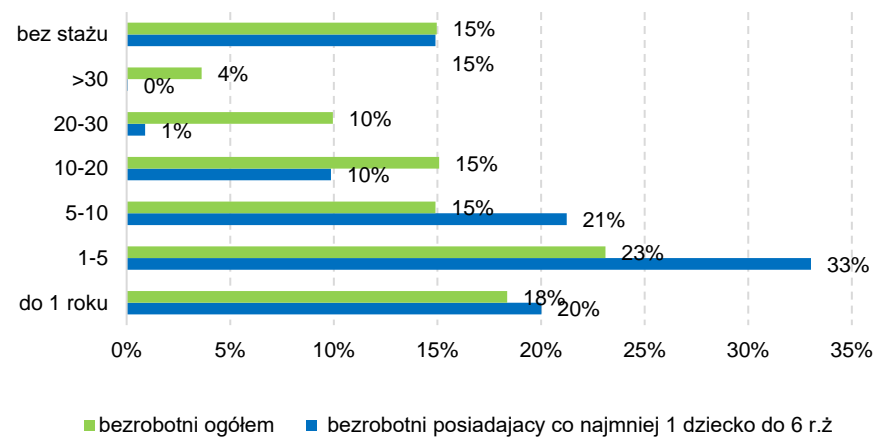
Wiek bezrobotnych rodziców

Wykształcenie bezrobotnych rodziców

Staż pracy bezrobotnych rodziców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-01 z powiatowych urzędów pracy

Opieka nad dziećmi do lat 3

Większość osób w Polsce uważa, że w sytuacji posiadania dzieci do lat 3 to kobieta powinna czasowo lub stale zrezygnować z pracy¹⁷. Sposobem na przełamanie tego stereotypu powinna być większa podaż usług opieki nad małymi dziećmi.

Na dzień 30.01.2017 r. w Małopolsce funkcjonowało 281 placówek świadczących usługi opieki nad dziećmi do lat 3 (w tym: 234 żłobki i 47 klubów dziecięcych). W ujęciu powiatowym najwięcej placówek znajduje się w Krakowie – 166, natomiast jedna w powiecie tatrzańskim.

Od 2011 r. możliwe jest również sprawowanie opieki nad najmłodszymi dziećmi przez dziennego opiekuna. Na 30.01.2017 r. w Małopolsce jedynie w 5 gminach (Kraków, Zielonki, Słupnice, Wojnicz, Pałecznicza) opiekę nad dziećmi sprawowało 45 opiekunów, z których każdy mógł opiekować się maksymalnie pięciorgiem dzieci¹⁸.

¹⁷ Żłobki w Polsce. Badanie empiryczne i jakościowe, K. Piętka-Kosińska, A. Ruzik-Sierdzińska, badanie przeprowadzone w 2010 r. na zlecenie Banku Światowego przy współpracy merytorycznej Departamentu Polityki Rodzinnej MPIPS, Warszawa, listopad 2010.

¹⁸ Zob. <https://empatia.mpips.gov.pl/dla-swadczeniobiorcow/rodzina/d3/rejestr-zlobkow-i-klubow>

¹⁹ Wskaźnik ten jest bardzo zróżnicowany terytorialnie. Na 22 powiaty województwa małopolskiego, zaledwie w czterech z nich odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach i klubach dziecięcych kształtował się w 2015 r. na poziomie powyżej 5%, tj.:

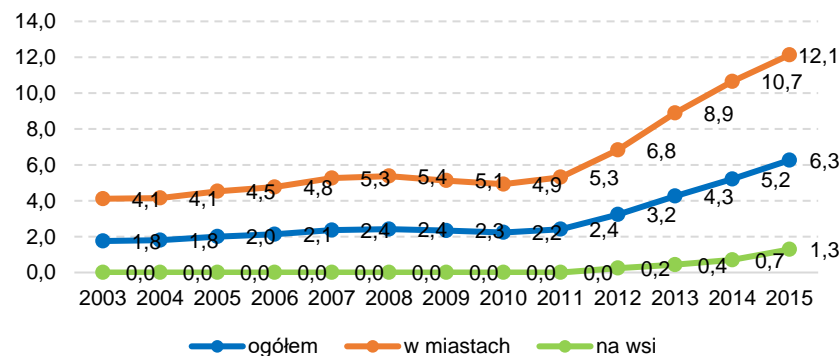
6,3% dzieci objętych opieką instytucjonalną

- 12,1% w miastach
- 1,3% na terenach wiejskich
- placówki zlokalizowane w 46 (na 182) gminach
- dwukrotny wzrost odsetka dzieci objętych opieką instytucjonalną - z 3,2% do 6,3%

7,1 tys. miejsc opieki

- 5. miejsce Małopolski w rankingu województw
- 4-krotny wzrost liczby żłobków od 2012 r.
- wzrost liczby klubów dziecięcych od 2012 r. (z 21 do 39)
- wzrost o prawie 80% od 2012 r. liczby korzystających z placówek dzieci - w 2015 r. było ich 10 tys.

Odsetek dzieci do lat 3. objętych opieką w żłobkach i klubach dziecięcych (%) w Małopolsce w podziale na tereny miejskie i wiejskie w okresie 2004-2015¹⁹

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych

- w Krakowie (18,7%) – 2/3 podaży miejsc opieki nad dzieckiem do lat 3. na rynku małopolskim zlokalizowane jest w Krakowie,
- Tarnowie (18,1%),
- Nowym Sączu (7,8%),
- powiecie olkuskim (5,1%).

Pozostałe powiaty osiągają wskaźnik w przedziale od 0,5 do 3,9%. Najniższy procent dzieci objętych opieką w żłobkach i klubach dziecięcych odnotowano w powiecie gorlickim (0,5), tarnowskim (0,6%), nowosądeckim (0,8), nowotarskim (1,0) i oświęcimskim (1,3)¹⁹ – *opracowanie własne WUP na podstawie BDL.*

Osoby bezrobotne w wieku 50+

Problemem osób w wieku powyżej 50 roku życia na rynku pracy jest niski poziom aktywności zawodowej. W woj. małopolskim w końcu 2016 roku współczynnik aktywności zawodowej w kategorii wiekowej 50-64 lata wynosił 48,9%, co oznacza, że średnio tylko co druga osoba w tej grupie pracowała lub poszukiwała pracy. Na podobnym poziomie – 47,7% – kształtował się wskaźnik zatrudnienia informujący o tym, jaka część danej populacji pracuje. Warto zauważyć, że od dłuższego już czasu w tym zakresie widoczne są pozytywne zmiany.

Niekorzystną tendencją jest natomiast rosnący udział osób w wieku 50+ w populacji bezrobotnych²⁰. Na koniec 2016 roku łącznie w Małopolsce zarejestrowanych było 24 931 osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia. Było to o 4 710 osób (o 16 %) mniej niż

²⁰ Badania efektywności zatrudnieniowej uczestników projektów realizowanych w ramach PO KL, skierowanych do osób pozostających bez pracy, potwierdziły, że osoby starsze mają wyraźnie większe problemy ze znalezieniem pracy. W grupie osób w wieku 50+ po pół roku od zakończenia udziału w projekcie tylko średnio co trzecia (34%) pracowała, i wskaźnik ten tylko w niewielkim zwiększył się (do 35%) po półtora roku po zakończeniu udziału w projekcie. W przypadku osób młodych, w wieku do 25 roku życia, po pół roku od zakończenia udziału w projekcie efektywność zatrudnieniowa wynosiła 50%, a po półtora roku od zakończenia udziału w projekcie – 63%. Z badań wynika też, że jeżeli uczestnicy w wieku 50+ znaleźli pracę i udało się im utrzymać zatrudnienie, to znacznie częściej niż osoby młodsze, pozostawali u tego samego pracodawcy i na tym samym stanowisku (źródło: *Badanie skuteczności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007–2013. Raport końcowy – etap IV*, Policy & Action Group Uniconsult sp. z o. o.)

Przyczyny tkwią często po stronie pracodawców, którzy stereotypowo postrzegają osoby po 50 roku życia, jako mniej efektywne, mniej kreatywne i mniej mobilne. W znalezieniu zatrudnienia przeszkodą są też paradoksalnie przepisy, które miały na celu ochronę starszych pracowników przed zwolnieniem w okresie 4 lat przed osiągnięciem wieku emerytalnego.

Powiatowe urzędy pracy informują, że problemem jest też niestety często postawa i motywacja osób bezrobotnych w wieku 50+, które rejestrują się w urzędach pracy nie

na koniec 2015 roku. Liczba osób bezrobotnych w tej kategorii wiekowej zmniejszyła się, ale skala spadku była słabsza niż w przypadku ogólnej populacji bezrobotnych, która zmniejszyła się o 19 %. W efekcie odsetek tej grupy w populacji bezrobotnych zwiększył się do 26%, co jest kontynuacją tendencji obserwowanej od 2010 roku. Jedną z przyczyn udziału osób 50+ wśród bezrobotnych jest trudniejsza aktywizacja tej grupy wiekowej.

z intencją szukania zatrudnienia i powrotu na rynek pracy, ale z innych powodów. Są to np. dążenie do nabycia uprawnień do świadczenia przedemerytalnego, zaświadczenia o zarejestrowaniu koniecznego do uzyskania świadczeń pomocy społecznej lub w celu uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego. Potwierdzają to badania. W raporcie NIK z kontroli aktywizacji i przeciwdziałania bezrobociu osób powyżej 50. roku życia podane zostały wyniki różnych badań i szacunków wskazujące, że w grupie osób w wieku 50+ od 40% do 82% osób nie było zainteresowanych działaniami aktywizacyjnymi ani podjęciem pracy.

Przyczyną, która powoduje przedwczesne wypadanie z rynku pracy osób w wieku powyżej 50 roku życia są również problemy zdrowotne. Kłopoty ze zdrowiem utrudniają też powrót na rynek pracy. Powiatowe urzędy pracy wskazują, że stan zdrowia jest częstym problemem w procesie aktywizacji tej grupy. Po badaniach lekarskich z zakresu medycyny pracy okazuje się czasem, że starsi bezrobotni nie kwalifikują się do uczestnictwa w danej formie wsparcia, np. w stażu na danym stanowisku lub w danym rodzaju szkolenia (za Oceną sytuacji na rynku pracy w woj. małopolskim w roku 2015).

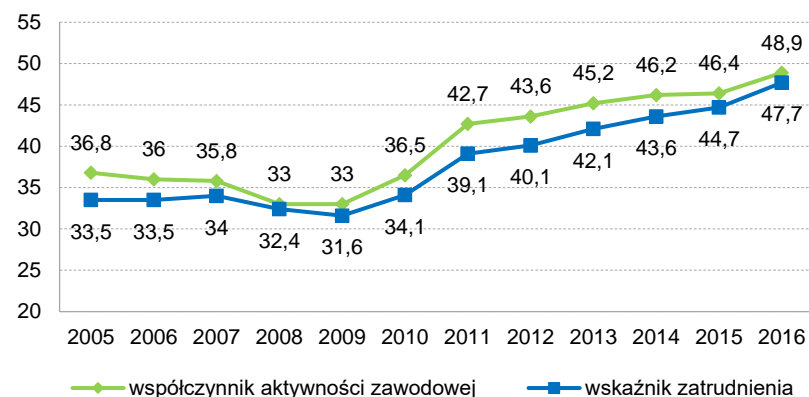
Osoby bezrobotne po 50 roku życia dłużej pozostają w rejestrach powiatowych urzędów pracy. No koniec 2016 roku co druga osoba w tej grupie wiekowej poszukiwała pracy dłużej niż rok.

Słabą stroną osób starszych na rynku pracy jest poziom wykształcenia, niższy niż ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w małopolskich urzędach pracy. Aż 68 % z nich ma wykształcenie co najwyżej zasadnicze zawodowe, a tylko 6% wyższe (wśród ogółu bezrobotnych odpowiednio 49% i 16%). Jest to z jednej strony pochodną tego, iż w wyższych grupach wiekowych udział osób z wykształceniem wyższym jest niższy niż wśród grup młodszych. Z drugiej strony pracę w tej grupie wiekowej tracą częściej osoby wykonujące prace fizyczne, wymagające dobrego stanu zdrowia, niż osoby wykonujące prace umysłowe.

Z drugiej strony osoby starsze mogą wykazać się dużym doświadczeniem zawodowym. Prawie co trzeci bezrobotny w tym wieku posiada od 10 do 20 lat stażu pracy, a 45% powyżej 20 lat stażu pracy.

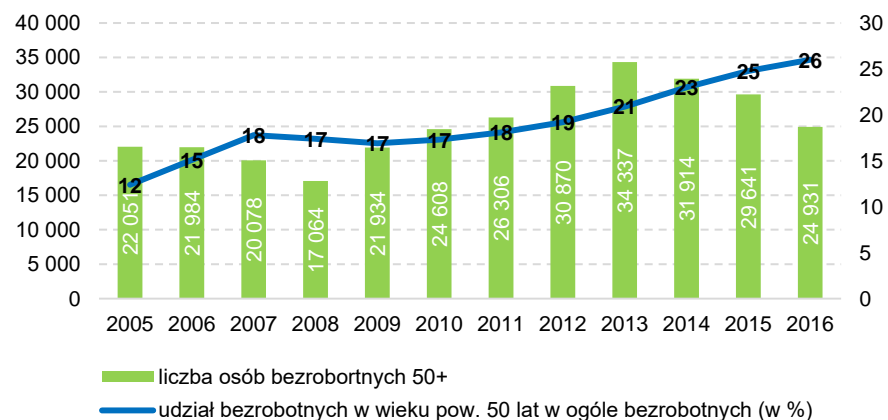
Najwyższy udział osób liczących 50 lat i więcej w populacji bezrobotnych występuje w Krakowie, Tarnowie oraz w powiatach: oświęcimskim i wielickim. Najniższy udział osób starszych, poniżej 20% wszystkich bezrobotnych, charakteryzuje powiaty rolnicze – dąbrowski, limanowski i proszowicki. Bezrobocie rejestrowane w małym stopniu dotyczy osób posiadających gospodarstwo rolne. Tylko niewielki odsetek z nich rejestruje się jako osoby bezrobotne.

Zmiana wskaźnika aktywności zawodowej oraz wskaźnika zatrudnienia Małopolan w wieku 50-64 lata

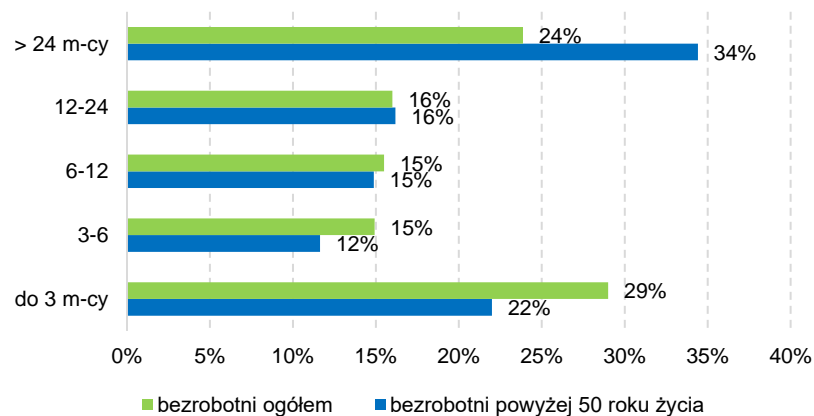
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych

Osoby bezrobotne w wieku powyżej 50 lat w woj. małopolskim w latach 2005-2016

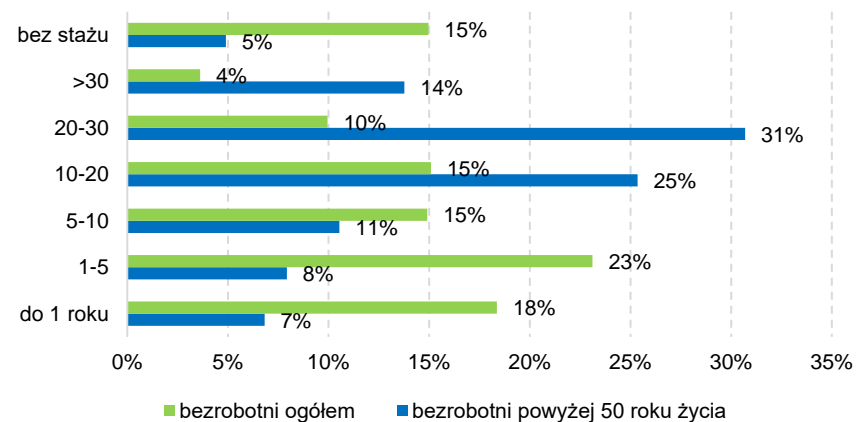

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-01 z powiatowych urzędów pracy

Czas pozostawania bez pracy 50+

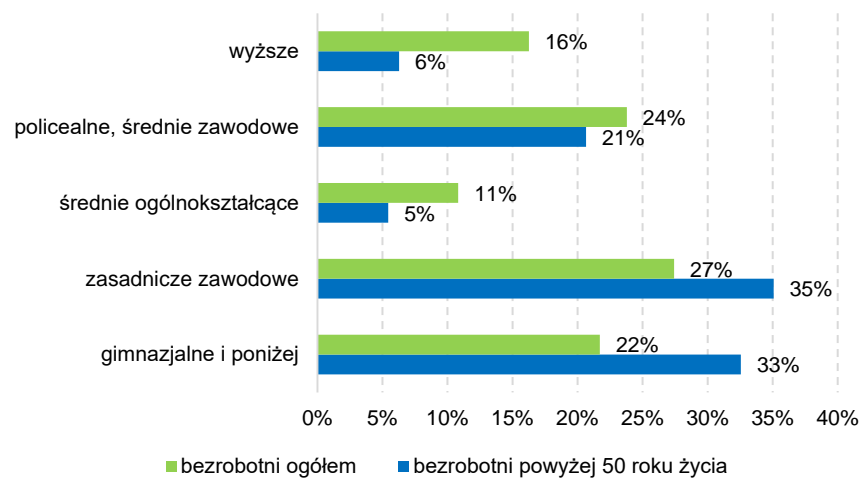

Staż pracy osób bezrobotnych 50+

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-01 z powiatowych urzędów pracy

Wykształcenie osób bezrobotnych 50+

Wydłużanie aktywności zawodowej

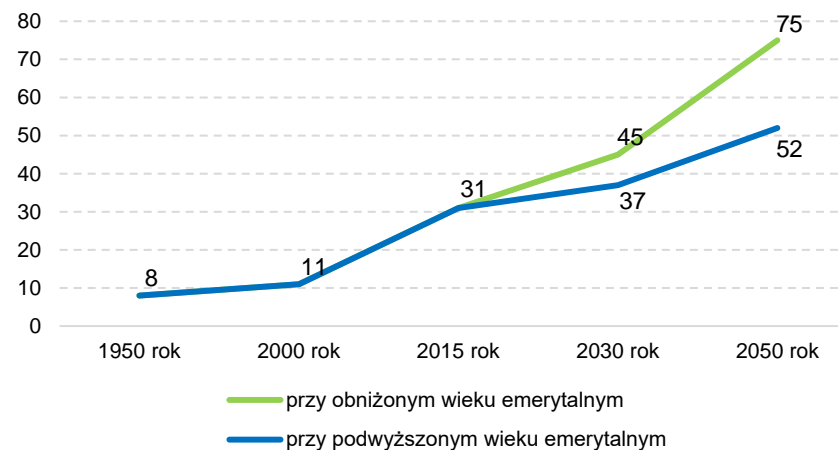
Wpływ na kształtowanie się przyszłej liczby i struktury ludności w podziale na ekonomiczne grupy wieku mają:

- procesy demograficzne – nieodwracalne starzenie się zasobów pracy²¹,
- skrócenie wieku emerytalnego.

Gwałtowny wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym w populacji ogółem w Małopolsce prognozowany jest od 2040 roku (por. rozdział *Małopolskie społeczeństwo jest coraz starsze*). Im niższy będzie pułap wieku umożliwiający przejście na emeryturę, tym większa liczba osób w wieku emerytalnym będzie przypadać na populację w wieku produkcyjnym. W 2050 roku, przy skróconym wieku emerytalnym, na 100 osób w wieku produkcyjnym ma, zgodnie z prognozą, przypadać 75 emerytów²².

²¹ Według prognoz do 2050 roku – za: Sytuacja demograficzna osób starszych i konsekwencje starzenia się ludności Polski w świetle prognozy na lata 2014-2050, GUS, 2014.

Współczynnik obciążenia ludności w wieku produkcyjnym osobami w wieku emerytalnym²³ 1950-2015 oraz prognoza do 2050 w zależności od wieku emerytalnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS oraz danych zwartych w publikacji *Sytuacja demograficzna osób starszych i konsekwencje starzenia się ludności Polski w świetle prognozy na lata 2014-2050*, GUS, 2014.

²² Prognoza ludności na lata 2014-2050, GUS, 2014.

²³ Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Zagrożenia związane z obniżeniem powszechnego wieku emerytalnego²⁴

Biorąc pod uwagę niską popularność w Polsce dodatkowego dobrowolnego oszczędzania na emeryturę można oczekiwać, że emerytury z systemu powszechnego będą głównym źródłem dochodu przyszłych emerytów. Ponieważ wiek emerytalny pozostaje granicą aktywności zawodowej kluczowe wydają się działania na rzecz wydłużania aktywności zawodowej (dzięki czemu uzyskiwane przez nich świadczenie emerytalne będzie pozwalało na znacznie lepszy standard życia) lub łączenie emerytury z pracą. Powinien temu sprzyjać fakt, iż większość osób znajdujących się na granicy wieku emerytalnego nie jest zmuszona zrezygnować z pracy ze względów zdrowotnych, ale podejmuje taką decyzję biorąc pod uwagę czynniki ekonomiczne i rodzinne.

Wskazane zagrożenia, związane z obniżeniem wieku emerytalnego do 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn, skupiają się na największej części systemu emerytalnego, obejmujące ZUS i OFE:

wpływ na wysokość przyszłych emerytur	wpływ na potencjalny wzrost gospodarczy
zmniejszenie stabilności finansowej systemu emerytalnego - ze względu na zmianę proporcji czasu spędzanego na emeryturze do długości życia zawodowego i zmianę relacji	obniżenie średniego wieku przyznawania emerytury z ZUS, zwłaszcza w przypadku kobiet; zmniejszenie się liczby ludności aktywnej zawodowo - rocznie nawet

między liczbą osób płacących składki a pobierających emerytury,

zwiększenie kosztów dopłat do minimalnej emerytury osób, które nie zakumulowały kapitału wystarczającego do uzyskania minimalnego świadczenia (istnieje gwarancja minimalnej emerytury dla tych, którzy legitymują się przynajmniej 25-letnim stażem ubezpieczeniowym) - ze względu na wzrost liczby takich osób,

zwiększenie liczby klientów pomocy społecznej o osoby, które ze względu na niespełnienie warunku minimalnego stażu ubezpieczeniowego, dostaną jedynie emeryturę obliczoną na podstawie podzielenia stanu kont emerytalnych przez dalsze oczekiwane trwanie życia w wieku przejścia na emeryturę (zamiast emerytury minimalnej),

spadek przeciętnej stopy zastąpienia brutto (średniej nowo przyznanej emerytury w relacji do średnich zarobków tuż przed emeryturą) - z 53% w 2013 roku do 18,7% w 2060 roku - znaczące obniżenie świadczeń przyszłych emerytów

kilkaset tysięcy osób więcej będzie nabywać prawo do emerytury,

zmniejszenie oszczędności zakumulowanych w kapitałowym filarze systemu emerytalnego, a przez to osłabienie możliwości inwestycyjnych gospodarki, spadek dynamiki PKB i nadwątlenie kondycji finansów publicznych,

obniżenie wieku, w którym osobom aktywnym zawodowo "nie opłaca się" inwestować w podwyższanie/aktualizację swoich kompetencji i kwalifikacji; skrócenie okresu zwrotu z kształcenia/szkolenia w postaci np. wyższego wynagrodzenia; szybszy spadek zdolności poznawczych²⁵ i przeciętnej kondycji psychicznej osób starszych,

możliwość zwiększenia składki emerytalnej czyli podniesienie opodatkowania pokolenia pracującego - co będzie miało negatywny wpływ na rynek pracy (np. ucieczkę części pracowników w szarą strefę albo pracę na podstawie umowy nie obciążonej składkami) i aktywność gospodarczą.

²⁴ O zmianach wieku emerytalnego w Polsce, Anna Ruzik-Sierdzińska, Analiza 2016/9, Instytut Obywatelski.

²⁵ Momentem, od którego maleją zdolności poznawcze jest moment odejścia z rynku pracy.

Zdrowie i zachowanie zdrowotne

W ciągu 5-letniego okresu (2009-2014) subiektywna ocena stanu zdrowia mieszkańców Małopolski poprawiła się – w 2014 roku 29,9% badanych osób oceniało swoje zdrowie poniżej poziomu dobrego (o 4,8 p.p. mniej niż w 2009 roku), natomiast 70,1% badanych oceniło swoje zdrowie jako bardzo dobre i dobre (o 4,8 p.p. więcej niż w 2009 roku)²⁶. Z wiekiem zwiększa się częstość ocen niższych na niekorzyść ocen wyższych. Osoby o wysokim poziomie wykształcenia korzystniej oceniały stan swojego zdrowia we wszystkich grupach wiekowych. Mieszkańcy Małopolski (oraz województwa wielkopolskiego) ocenili swoje zdrowie najlepiej spośród wszystkich województw.

Mimo poprawy subiektywnej oceny stanu zdrowia, częściej niż u co drugiego mieszkańca kraju (52%) wystąpiły długotrwałe problemy zdrowotne lub choroby przewlekłe, trwające co najmniej 6 miesięcy. Oznacza to tendencję wzrostową – w 2009 roku takich osób było 43%. Częstość występowania takich problemów rośnie z wiekiem, a gwałtownie po ukończeniu 50. roku życia. Zgłaszają je relatywnie częściej kobiety niż mężczyźni. Najczęstszą dolegliwością zdrowotną osób dorosłych były bóle dolnej partii pleców, bardzo często występowało również nadciśnienie tętnicze, w dalszej kolejności: bóle szyi lub środkowej partii pleców, choroba zwyrodnieniowa stawów, silne bóle głowy i choroba wieńcowa.

W miarę upływu kolejnym lat zmniejsza się sprawność narządów zmysłu i ruchu. Najszybciej psuje się wzrok – w 2014 roku co drugi dorosły mieszkaniec Polski używał okularów lub szkieł kontaktowych.

Małopolska na tle Polski i UE

	UE 28	Polska	Małopolska
wskaźnik zatrudnienia*	70,1%	67,8%	67,6%
wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 55-64 lata*	53,3%	44,3%	43,2%
uczenie się przez całe życie* (%)	10,7%	3,5%	3,8%
okres aktywności zawodowej w latach – ogółem*	35,4	32,6	bd
okres aktywności zawodowej w latach – kobiety*	32,8	29,9	bd
okres aktywności zawodowej w latach – mężczyźni*	37,9	35,2	bd
(spodziewana) liczba lat przeżytych w zdrowiu – kobiety**	61,8	62,7	bd
(spodziewane) liczba lat przeżytych w zdrowiu – mężczyźni**	61,4	59,8	bd
spodziewana długość życia w latach – kobiety (od 2015 roku)	bd	81,2	82,4
spodziewana długość życia w latach – mężczyźni (od 2015 roku)	bd	73,3	75,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu (UE 28, Polska) i Banku Danych Lokalnych (Małopolska).

*dane z 2015 roku **dane z 2014 roku

²⁶ Stan zdrowia ludności Polski w 2014 r., GUS, 2016.

Zbyt dużą masę ciała ma już 62% dorosłych mężczyzn i 46% kobiet²⁷. Proporcja masy ciała do wzrostu kwalifikuje częściej niż co 6. mężczyznę i co 7. kobietę do kategorii osób otyłych. Palenie tytoniu jest coraz mniej popularne – tytoń pali codziennie 29% dorosłych mężczyzn i 17% kobiet.

Wyraźnie zwiększa się liczba kobiet wykonujących badania cytologiczne (w 2014 roku w porównaniu z rokiem 2009 wzrost o 6 p.p.) i badania mammograficzne (wzrost o blisko 7 p.p.). Blisko co 5. dorosły mieszkaniec Polski został chociaż raz przebadany w kierunku wykrywania raka jelita grubego. Ponadto co 3. mężczyzna miał wykonane badanie prostaty.

Wspieranie profilaktyki (kształtowanie sprzyjającemu zdrowiu stylu życia, propagowanie badań profilaktycznych) ma kluczowe znaczenie zarówno dla zwiększania liczby osób aktywnych na rynku pracy jak i dla zwiększania szans osób w wieku emerytalnym na samodzielne funkcjonowanie (także w sensie ekonomicznym).

Główne przyczyny bierności zawodowej wśród osób starszych to:

choroba

niepełnosprawność

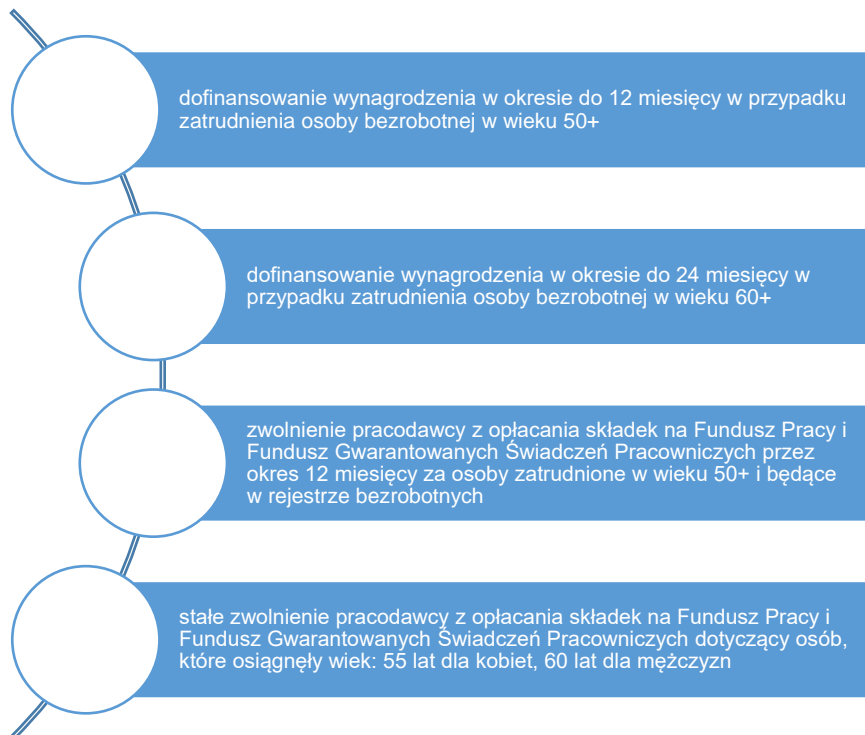
Aktywne starzenie się

Wydlużanie aktywności zawodowej osób dojrzałych wymaga konsolidacji działań podejmowanych na różnych szczeblach (krajowym, regionalnym) i wypracowania całościowych rozwiązań, dotyczących m.in.:

- monitorowania stanu zdrowia mieszkańców,
- zapobiegania wcześniejszemu wypadaniu z rynku pracy ze względów zdrowotnych,
- profilaktyki zdrowotnej odpowiadającej na istotne potrzeby regionu,
- ergonomii pracy,
- godzenia życia zawodowego z rodzinnym.

²⁷ Zdrowie i zachowanie zdrowotne mieszkańców Polski w świetle Europejskiego Ankietowego Badania Zdrowia (EHIS) 2014 r.

Rozwiązanie na poziomie krajowym²⁸ - zachęcanie pracodawców do zatrudniania osób 50+:

²⁸ Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Rozwiązania na poziomie wojewódzkim²⁹ – wsparcie wydłużania aktywności zawodowej:

²⁹ Zaplanowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020, Działanie 8.6 Wsparcie na rzecz wydłużania aktywności zawodowej.

Osoby z niepełnosprawnościami na rynku pracy

Osoby z niepełnosprawnościami to jedna z najbardziej wykluczonych grup na rynku pracy. Ich sytuacja jest znacząco trudniejsza niż osób w pełni sprawnych. Zgodnie z danymi BAEL w IV kwartale 2016 roku wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w woj. małopolskim był ponad trzykrotnie niższy niż w przypadku całej zbiorowości (15,2% wobec 54,4%). Udział osób pracujących wśród niepełnosprawnych Małopolan jest niższy niż średnio w kraju o około 6 pkt. proc.

Trudniejszą sytuację osób z niepełnosprawnościami potwierdza także wartość stopy bezrobocia wg BAEL, która w IV kwartale 2016 r. w Polsce dla tej grupy wynosiła 10,3%, gdy w tym samym okresie dla ogółu bezrobotnych była niemal o połowę niższa (5,5%).³⁰

Czynniki wpływające na niski poziom aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami:

- problemy zdrowotne,
- przekonanie o braku szans na rynku pracy, spowodowane niską samooceną, brakiem wiary we własne umiejętności oraz obawa przed utratą świadczeń pobieranych z tytułu niepełnosprawności,
- bariery zewnętrzne, stwarzane przez świat społeczny i materialny,
- negatywne postrzeganie przez potencjalnych pracodawców³¹

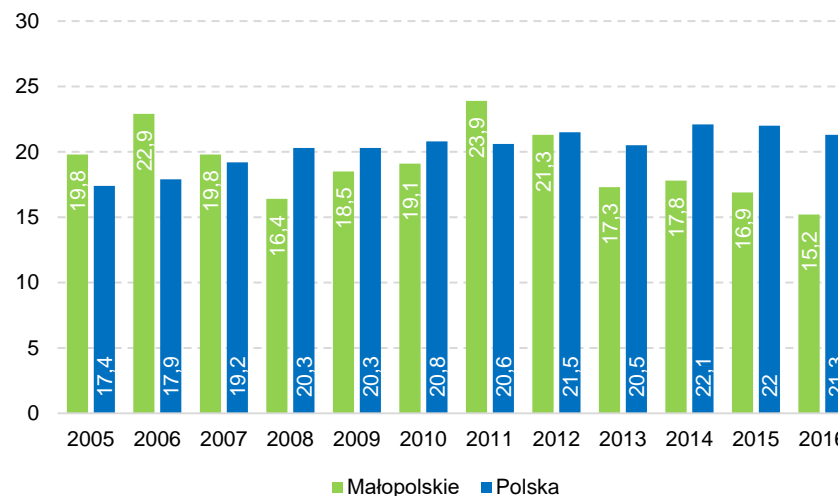
Zmiany w zakresie zatrudniania osób z niepełnosprawnościami idą wolno, pomimo prowadzonych działań i nakładów ponoszonych na

³⁰ W IV kwartale 2016 r., opracowanie Biura Osób Niepełnosprawnych MRPIPS, na podstawie danych GUS, <http://www.niepelnosprawni.gov.pl>

³¹ Część pracodawców w Polsce postrzega osoby niepełnosprawne jako pracowników mniej wydajnych i mniej konkurencyjnych, których zatrudnianie przysparza więcej

rzecz ich aktywizowania. Wydaje się, że konieczne jest dokonanie przeglądu i modyfikacja systemów wspierania zatrudniania tej grupy.

Zmiana wskaźnika zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w wieku 16-64 lata w Polsce i w woj. małopolskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

Liczba osób z niepełnosprawnościami pozostających w rejestrach zmniejsza się wraz ze spadkiem ogólnego bezrobocia w regionie. Jednak udział procentowy tej grupy w ogólnej zbiorowości osób zarejestrowanych w urzędach pracy nadal rośnie.

Na koniec 2016 roku w rejestrach małopolskich urzędów pracy pozostawało 5 871 bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami, co

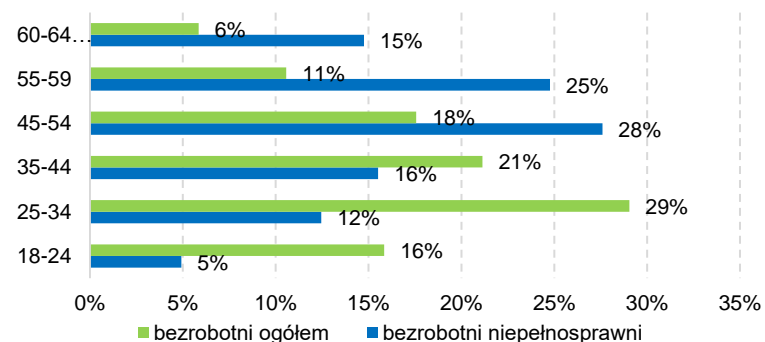
problemów niż zatrudnienia pracowników zdrowych i w pełni sprawnych. Związane z tym dodatkowe koszty po stronie pracodawcy wiążą się m.in. z dłuższym urlopem wypoczynkowym i krótszym czasem pracy (7 godzin).

stanowiło 6% ogólnej liczby bezrobotnych w regionie. Powiaty z największym udziałem osób z niepełnosprawnościami wśród bezrobotnych to duże miasta: Tarnów (11%), Kraków i Nowy Sącz (po 8%) oraz powiaty: gorlicki (12%), oświęcimski (8%) i wadowicki (7%). Najniższy udział wśród zarejestrowanych bezrobotnych wystąpił w powiatach: tatrzańskim (2%), nowotarskim i dąbrowskim (po 3%). Niepełnosprawni mieszkający na wsi napotykają więcej barier, m.in. związanych z transportem, co przekłada się na ich niższą aktywność w poszukiwaniu pracy³².

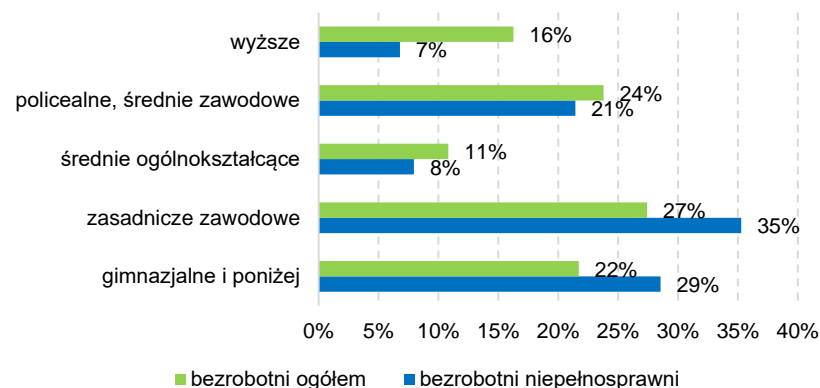
Niepełnosprawność jest silnie skorelowana z wiekiem, a struktura wiekowa bezrobotnych z niepełnosprawnościami różni się od struktury pełnej zbiorowości bezrobotnych. Wśród bezrobotnych z niepełnosprawnościami dominują osoby które ukończyły 45 lat (68 %). W zbiorowości przeważają kobiety (52 %) i mieszkańcy miast (58 %).

Bezrobotni z niepełnosprawnościami są słabiej wykształceni – większy niż w ogóle bezrobotnych jest odsetek osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (35%) oraz gimnazjalnym i niższym (28%). W rejestrach przeważają osoby ze stosunkowo długim stażem pracy – 49% pracowało wcześniej przez okres od 10 do 30 lat.

Struktura wiekowa bezrobotnych z niepełnosprawnościami

Wykształcenie bezrobotnych z niepełnosprawnościami

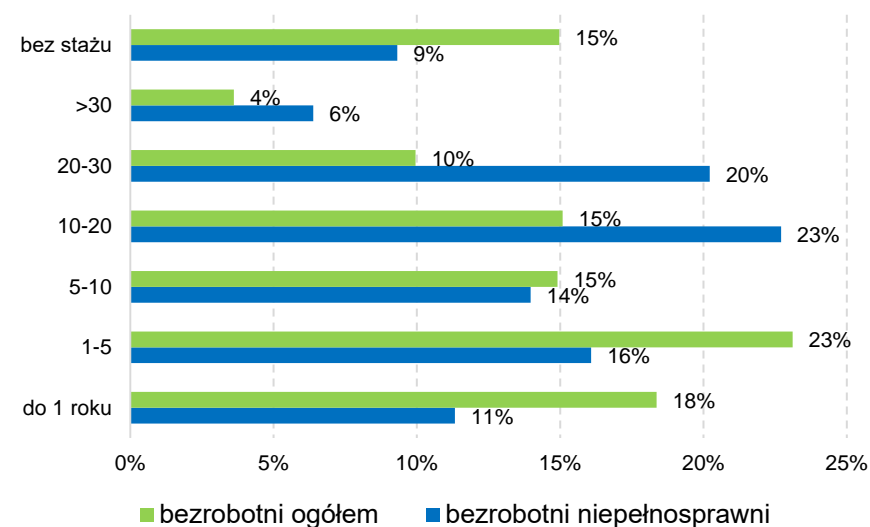
Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPIPS-01 z powiatowych urzędów pracy

³² Znaczenie mają też czynniki kulturowe. Na wsi, częściej niż w miastach występują gospodarstwa domowe wielopokoleniowe, w których domownicy opiekują się niepełnosprawnymi członkami rodziny.

Znacząca większość – 68% zarejestrowanych bezrobotnych z niepełnosprawnościami posiada orzeczenie o jej lekkim stopniu, a 31% o stopniu umiarkowanym. Posiadanie orzeczenia o niepełnosprawności może być atutem na rynku pracy, ze względu na możliwość zmniejszenia obciążeń finansowych pracodawcy. Jednak w przypadku posiadania orzeczenia o niepełnosprawności w stopniu znacznym znalezienie zatrudnienia jest bardzo trudne. Osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności, jeśli już podejmą wysiłek szukania pracy, to zajmuje im ono znacznie więcej czasu niż innym. Na koniec 2016 roku dłużej niż 2 lata w rejestrach PUP bezrobotnych pozostawało 45% osób ze znacznym i 31% z umiarkowanym lub lekkim stopniem.

O tym, że osobom z niepełnosprawnościami trudniej jest znaleźć pracę, świadczy udział osób posiadających status osoby długotrwale bezrobotnej. Odsetek długotrwale bezrobotnych wśród osób z niepełnosprawnościami wynosi 66% i jest o 12 pkt. proc. wyższy niż wśród wszystkich bezrobotnych w województwie³³.

Staż pracy bezrobotnych z niepełnosprawnościami

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-01 z powiatowych urzędów pracy

³³ Dane o niepełnosprawnych bezrobotnych wg sprawozdań MPiPS-01 oraz MPiPS-07

Działania aktywizacyjne

Usługi pośrednictwa pracy

Poprawa sytuacji na rynku pracy zwiększa znaczenie poradnictwa zawodowego i pośrednictwa pracy³⁴.

Rok 2016 przyniósł kolejne zwiększenie liczby ofert pracy pozyskanych przez pośredników powiatowych urzędów pracy. Usługi pośrednictwa kierowane są do bezrobotnych ale także do pracodawców, którzy mają problemy z rekrutacją pracowników.

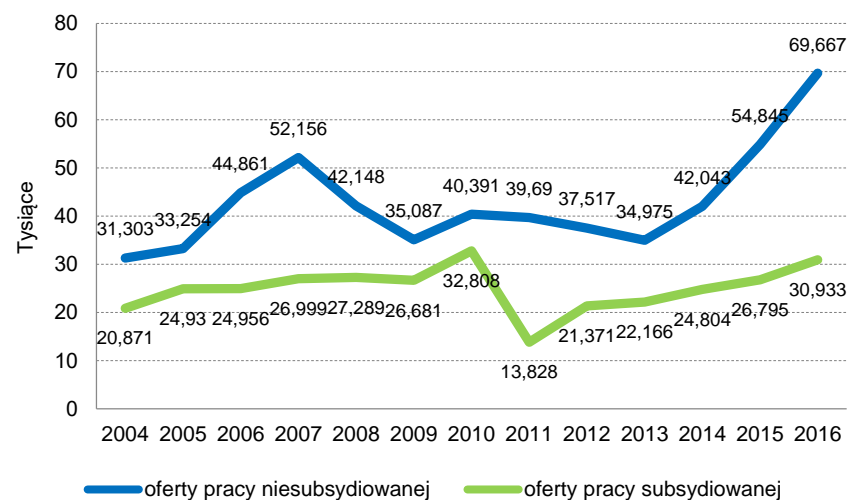
Od stycznia do grudnia do urzędów pracy zgłoszono 103,7 tys. propozycji zatrudnienia, czyli o 23,6% (19,8 tys.) więcej niż w 2015 r. Rok wcześniej było to 81,6 tys.

Podobnie jak w ubiegłym roku silniejszy wzrost wystąpił w odniesieniu do zgłoszeń z otwartego rynku – o 27% (14,8 tys.), co jest pozytywną informacją świadczącą o dobrej koniunkturze. Liczebność ofert subsydiowanych również wzrosła – o 15% (4,1 tys.) i związane to było z wyższym poziomem środków na działania aktywizacyjne.

Większość ofert trafiających do powiatowych urzędów pracy stanowią oferty niesubsydiowane i należy podkreślić, że w ostatnich latach ich udział w tej puli stopniowo zwiększał się. W 2016 r. tylko

co około 3. miejsce pracy było subwencionowane ze środków publicznych.

Struktura ofert pracy pozyskanych przez PUP

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie.

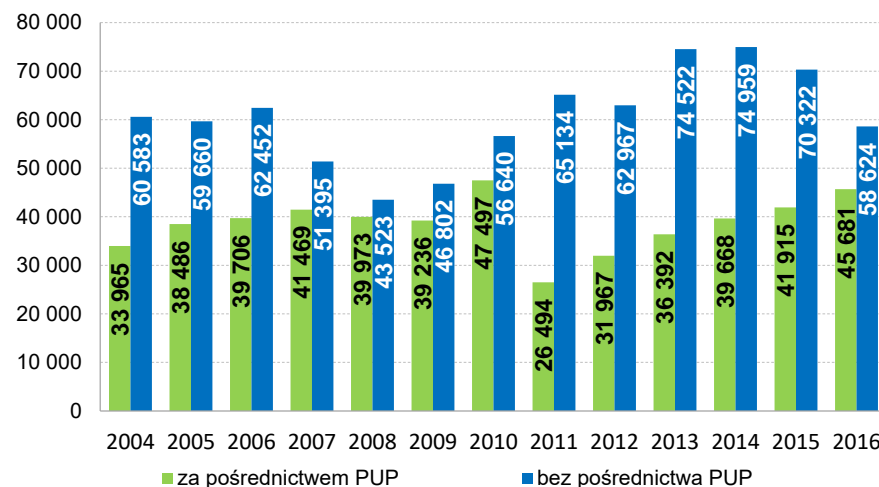
³⁴ Usługi pośrednictwa pracy mogą być świadczone w urzędach pracy w formie:
• pośrednictwa zamkniętego - informacja o ofercie dostępna jest dla ogółu bezrobotnych, a cechą charakterystyczną jest to, że nazwa firmy i jej adres nie jest dostępny. To pośrednik przeprowadza wstępną selekcję kandydatów;

• pośrednictwa otwartego - pełna informacja o ofercie pracy dostępna jest dla ogółu bezrobotnych i to pracodawca dokonuje selekcji zgłaszających się do niego kandydatów.

W 2016 r. bezrobotni mieli znacznie większe szanse na znalezienie pracy, średnio na 1 wolne miejsce pracy przypadają w Małopolsce 3 osoby bezrobotne. Jeszcze kilka lat wcześniej, w okresie 2011-2013, było to 6 osób. Sytuacja pod tym względem jest najlepsza od 1999 r.

W 2016 r. pracę podjęło 104,3 tys. osób bezrobotnych – o 7,1% (7,9 tys.) mniej niż w 2015 r. Tendencja spadkowa wystąpiła wyłącznie w zakresie podjęć pracy dokonywanych bez pośrednictwa urzędu pracy (o 6,6%), natomiast skala podjęć pracy za pośrednictwem PUP zwiększyła się – o 9% i dotyczyło to zarówno zatrudnienia na miejscach pracy z wolnego rynku (wzrost o 10,6%), jak i na stanowiskach subsydiowanych (wzrost o 8,4%). Oznaczać to może, że wśród osób zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy, coraz większą część stanowią osoby wymagające szczególnego wsparcia w odnalezieniu się na rynku pracy. Populacja bezrobotnych znacząco zmniejszyła się w ciągu ostatnich lat, a w pierwszej kolejności z rejestrów odpłynęły osoby z większym potencjałem, bardziej samodzielne i aktywne. Bezrobotni korzystający obecnie z usług powiatowych urzędów pracy osoby w większym stopniu bazują na oferowanym przez nie wsparciu.

Podjęcia pracy³⁵

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie.

³⁵ W podjęciach pracy za pośrednictwem PUP nie są ujmowane podjęcia pracy u tego samego pracodawcy, u którego osoba wcześniej odbywała staż.

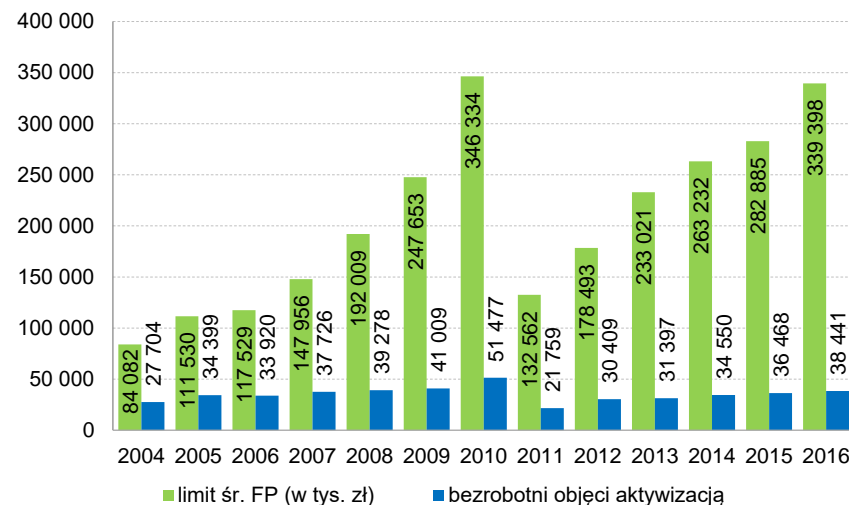
Aktywne formy wsparcia osób bezrobotnych

W ostatnich latach zwiększył się katalog form wsparcia dla bezrobotnych. Obecnie osoby bezrobotne mogą korzystać ze szkoleń, bonów szkoleniowych, dofinansowania kosztów egzaminów i uzyskania licencji, studiów podyplomowych, staży, bonów stażowych, przygotowania zawodowego dorosłych, dotacji lub pożyczek na rozpoczęcie działalności gospodarczej, pokrycia kosztów opieki nad osobą zależną, kosztów badań lekarskich, kosztów dojazdu oraz z różnych opcji dofinansowania kosztów zatrudnienia (prace interwencyjne, roboty publiczne, refundacja kosztów zatrudnienia osoby do 30 r.ż., dofinansowanie zatrudnienia osoby powyżej 50 r.ż., zatrudnienie na doposażonym lub wyposażonym miejscu pracy, świadczenie aktywizacyjne, grant na telepracę).

W 2016 r. wsparciem aktywizacyjnym organizowanym i finansowanym przez powiatowe urzędy pracy w Małopolsce objęto 38,4 tys. osób bezrobotnych. W porównaniu z 2015 r. było to o prawie 2 tys. osób (5,4%) więcej³⁶. Większa skala zrealizowanego wsparcia wynikała z większych możliwości finansowych powiatowych urzędów pracy. Pula środków Funduszu Pracy przeznaczona w 2016 r. na działania aktywizacyjne była w Małopolsce o 20% (56,5 mln zł) wyższa niż rok wcześniej. Tak znaczny wzrost wynikał przede wszystkim z realizacji krajowego programu *Praca dla Młodych*, na który województwo małopolskie otrzymało w 2016 r. 55,1 mln zł.

³⁶ W skali całego kraju sytuacja była pod tym względem zróżnicowana. W połowie województw liczba objętych aktywizacją była w 2016 r. w porównaniu z rokiem 2015 większa, a w połowie mniejsza.

Poziom środków Funduszu Pracy na aktywizację zawodową bezrobotnych i liczba osób objętych aktywizacją

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie.

Najczęściej stosowanymi formami pomocy były:

- staże, szkolenia i środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej, uczestnicy tych form stanowili łącznie ponad 60% ogółu aktywizowanych przez powiatowe urzędy pracy.
- 4,5 tys. osób (11,7% uczestników wszystkich form wsparcia) skorzystała z nowej formy wsparcia - refundacji części

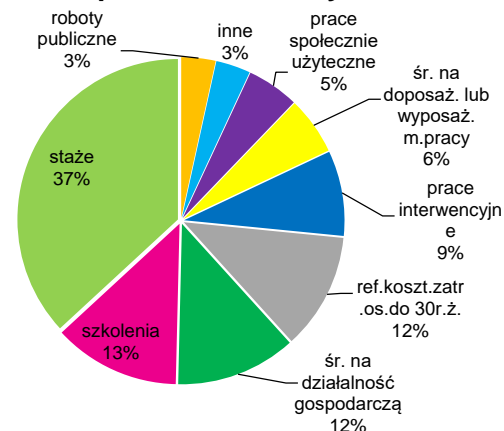
kosztów zatrudnienia bezrobotnych do 30 r.ż., wprowadzonej w związku programem *Praca dla Młodych*.

W porównaniu z 2015 r. liczebność uczestników większości dotychczas stosowanych form wsparcia zmniejszyła się. Wzrost odnotowano wyłącznie w przypadku robót publicznych, bonu na zasiedlenie i dofinansowania wynagrodzenia na zatrudnienie bezrobotnego w wieku powyżej 50 r.ż.

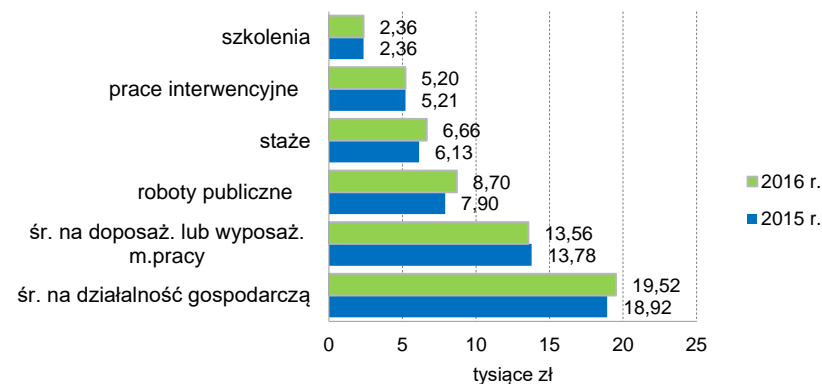
Jednostkowy koszt wsparcia w woj. małopolskim³⁷ w 2016 r. wyniósł 8,1 tys. zł. Był więc wyższy niż w poprzednich latach (w 2015 r. – 7,4 tys. zł, w 2014 r. 7,5 tys. zł). W poszczególnych formach wsparcia sytuacja była zróżnicowana: w odniesieniu do szkoleń, prac interwencyjnych – średni jednostkowy koszt wsparcia nie zmienił się, w zakresie staży, robót publicznych, dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej – wystąpił wzrost, natomiast w przypadku środków na doposażenie lub wyposażenie miejsc pracy – niewielki spadek.

W skali całego kraju koszt wsparcia jednej osoby kształtował się na nieco niższym poziomie -7,9 tys. zł.

Struktura form wsparcia stosowanych w PUP

Jednostkowe koszty wsparcia w Małopolsce w 2015 i 2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUP w Krakowie.

³⁷ W skali całego kraju koszt wsparcia jednej osoby kształtował się na wyższym poziomie -10,9 tys. zł. Wyższa była również jego skala wzrostu w odniesieniu do 2015 r. (6,9 tys. zł).

Zlecenie działań aktywizacyjnych

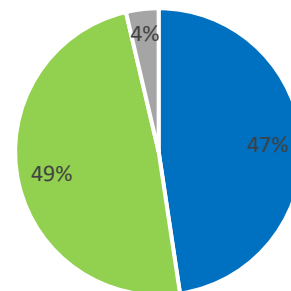
W 2016 roku, w Małopolsce kontynuowano realizację I edycji³⁸ zlecenia działań oraz rozpoczęto realizację II edycji. Wojewódzki urząd pracy zleca wykonanie usług aktywizacyjnych prywatnym instytucjom. Działania obejmują osoby bezrobotne z ustalonym III profilem pomocy, czyli bezrobotnym znajdującym się w szczególnej sytuacji.

I edycja objęła 1000 osób z powiatów bocheńskiego, krakowskiego, nowotarskiego i miasta Krakowa. Dzięki udziałowi w projekcie zatrudnienie podjęło 546 osób (55 %), z których przez co najmniej 90 dni utrzymało je 424 uczestników (77 %). Wśród osób, które utrzymały pracę przez co najmniej 180 dni, ogromna większość (93 %) kontynuowała zatrudnienie. Wskazuje to na wysoką długotrwałą skuteczność ZDA. Osoby, które skorzystały z tej usługi i podjęły pracę znajdują stabilne zatrudnienie, które nie kończy się wraz z rozliczeniem realizatora z wykonania umowy.

Prawie połowa (49%) uczestników podjęła zatrudnienie na podstawie umowy zlecenia, a 47% umowy o pracę. Jakość zatrudnienia zwiększyła się wraz z upływem czasu jego trwania – po 90 dniach na podstawie udział umów o prace wynosił już 57%.

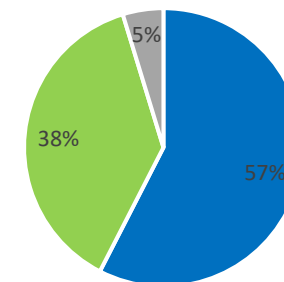
³⁸ Realizacja działań aktywizacyjnych w I edycji trwała od 1 marca 2015 do 30 kwietnia 2014.

Forma podjętego zatrudnienia

- Umowa o pracę
- Umowa zlecenie
- Działalność gospodarcza

Formy zatrudnienia utrzymanego przez 90 dni

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUP w Krakowie

Osoby długotrwale bezrobotne podejmowały zatrudnienie głównie w prywatnych przedsiębiorstwach (98%), zwłaszcza mikro (34 %) i małych (38 %). Klienci realizatora najczęściej podejmowali pracę w handlu i usługach, wiele zrealizowanych ofert generowały też branże związane z produkcją, logistyką, zaopatrzeniem, sprzątniem, budownictwem oraz ochroną. Są to branże niewymagające specjalistycznych umiejętności ani wysokiego poziomu wykształcenia, co jest zgodne z charakterystyką osób kierowanych do tej usługi.

Okres realizacji działań aktywizacyjnych II edycji to 1 czerwca 2016 - 31 maja 2017.

W połowie 2016 r. rozpoczęła się realizacja II edycji działań aktywizacyjnych, które objęły 2000 osób, tym razem z 6 powiatów: limanowskiego, myślenickiego, nowosądeckiego, olkuskiego, suskiego i wadowickiego. Ze względu na trwający proces realizacji działań aktywizacyjnych wskaźnik zatrudnienia i wskaźnik utrzymania zatrudnienia są niższe niż w zakończonej I edycji. Na koniec 2016 roku 506 uczestników (25,3%), podjęło pracę, z których co trzeci (32%) utrzymał zatrudnienie dłużej niż 90 dni. Ponad połowa (52%) osób zawarło umowy o pracę. Po 90 dniach zatrudnienia ich udział zwiększył się do 61 %.

Rezultaty zlecenia działań aktywizacyjnych

Dzięki zastosowaniu zlecenia działań aktywizacyjnych i intensywnej współpracy pomiędzy PUP w znaczący sposób zmniejszyła się liczba osób długotrwale bezrobotnych. Sukcesem jest wyrwanie osób do tej pory nieaktywnych z długotrwałego bezrobocia. Dodatkowo elementem wskazującym na sens prowadzenia tego typu działań jest trwałość zatrudnienia zaktywizowanych osób.